

LA REFORMA DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE LES ILLES BALEARS DE 2007 I LA LLENGUA CATALANA

Bartomeu Colom Pastor*

Resumen al final del artículo.

The abstract can be found at the end of the article.

En aquest treball s'analitza la regulació de la llengua catalana a la reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears de 2007 posant especial èmfasi en les posicions dels principals protagonistes de la reforma (grups parlamentaris, Comissió Assessora per a la Reforma de l'Estatut i els seus membres, entitats, especialistes, i alguns mitjans de comunicació). Per això, hem estudiat els antecedents, el context polític en el qual es fa la reforma, les qüestions que es proposaren per reformar, els treballs parlamentaris, el resultat de la reforma, així com la seva valoració. Ens hem centrat en els treballs parlamentaris més que no pas sobre el resultat final, que no varia substancialment del que ja regulava l'Estatut després de la reforma de 1999.

Paraules clau: règim jurídic del català; normalització; Estatut d'autonomia; deure de coneixement; Illes Balears.

* Bartomeu Colom Pastor, professor titular de dret administratiu de la Universitat de les Illes Balears.

Data de recepció de l'article: 14.04.2009; data d'avaluació: 7.05.2009; data d'acceptació de la versió final: 26.06.2009.

Sumari

1. Presentació
 2. Antecedents: l'Estatut de 1983 i les reformes de 1994 i de 1999
 3. La reforma de 2007
 - 3.1. Els treballs de la Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut
 - 3.2. La tramitació en el Parlament de les Illes Balears
 - 3.2.1. La Ponència d'Estudi
 - 3.2.2. La resta de la tramitació en el Parlament
 - 3.3. La tramitació a les Corts Generals
 4. A tall de conclusions
- Annex

1. Presentació

En aquest treball ens proposam analitzar la regulació de la llengua catalana a la reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears de 2007 posant especial èmfasi en les posicions dels principals protagonistes de la reforma (grups parlamentaris, Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut i els seus membres, entitats, especialistes, i alguns mitjans de comunicació). Per això analitzarem els antecedents, el context polític en el qual es fa la reforma, les qüestions que es proposaren per reformar, els treballs parlamentaris, el resultat de la reforma, així com la seva valoració. Ens hem centrat en els treballs parlamentaris més que sobre el resultat final, que no varia substancialment del que ja regulava l'Estatut després de la reforma de 1999.

2. Antecedents: l'Estatut de 1983 i les reformes de 1994 i de 1999

En el moment d'elaborar l'Estatut de 1983, la llengua i la cultura fou un dels punts en què no hi hagué consens. L'estatut lingüístic, tal com va quedar reflectit en el primer Estatut, obtingué el suport del PCIB, PSOE i UCD. El PSMa-PSMe, en canvi, va presentar un text alternatiu a l'article 3 de l'avantprojecte que va elaborar la Comissió dels Onze en matèria de llengua¹ i esme-

1. Amb la redacció literal següent:

«1. La llengua pròpia de les Illes Balears i Pitiüses és la catalana.

2. La llengua catalana és la llengua oficial de les Illes Balears i Pitiüses com també ho és el castellà, tal com ho estableix la Constitució espanyola.

nes a l'avantprojecte base que serví de discussió a la comissió de parlamentaris i consellers en matèria de llengua,² ensenyament³ i mitjans de comunicació,⁴ que, seguint el model de l'Estatut català, en milloraven la regulació, però no prosperaren o foren retirades. Per la seva part, Alianza Popular presentà un text alternatiu a l'article 13 de l'avantprojecte elaborat per la Comissió dels Onze que regulava les modalitats lingüístiques insulars;⁵ discrepà del projecte a les Corts Generals presentant esmenes quant a la denominació de la llengua, ja que postulava la de llengua de les Balears; criticà el preàmbul perquè suposadament era una còpia o un calc del català, perquè el projecte recollia la idea que els pobles de les Illes tenien característiques nacionals⁶ i per la insuficient regulació de les modalitats lingüístiques insulars,⁷ i s'oposà que la co-

3. Tots els ciutadans de les Illes Balears i Pitiüses tenen el dret de saber i el dret d'emprar ambdues llengües.

4. Es garantirà l'ús d'una i d'altra llengua i s'afavorirà la utilització del català dins tots els ordres de la vida pública, cultural i informativa fins que se n'aconsegueixi la plena normalització.

5. Per l'exercici de la funció pública, serà condició necessària la coneixença de la llengua catalana.

6. La Comunitat Autònoma procurarà als funcionaris de l'Administració els mitjans necessaris per a l'aprenentatge de la llengua catalana.»

2. Del mateix contingut que el text alternatiu:

3. Amb la redacció literal següent:

«És competència de la Comunitat Autònoma l'ensenyament amb tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, d'acord amb la disposició addicional 1a de la Constitució, sense perjudici de l'article 27 de la Constitució i lleis orgàniques que el desenvolupin, ni de les facultats que la Constitució atribueix a l'Estat en el número 30 de l'apartat 1 de l'article 149 i de l'alta inspecció necessària per al seu compliment i garantia.»

4. Amb la redacció literal següent:

«1. Correspon a la Comunitat Autònoma, en el marc de les normes bàsiques de l'Estat, el desenvolupament legislatiu i l'execució en matèria de premsa, ràdio, televisió i altres mitjans de comunicació social, respectant en tot cas, allò que disposa l'article 20 de la Constitució.

2. A més de les concessions de titularitat estatal per a la gestió de la Comunitat Autònoma, en matèria de mitjans de comunicació social, la Comunitat Autònoma podrà crear els seus propis serveis de premsa, ràdio i televisió.»

5. Amb la redacció literal següent:

«La Comunitat Autònoma té competència exclusiva en l'ensenyament de les modalitats idiomàtiques pròpies de cada Illa. Aquestes modalitats seran objecte d'estudi especial i de la necessària protecció, per tal que l'ús se'n vagi generalitzant entre tots els habitants del territori.»

6. N'advoca la substitució per «característiques peculiars» en el Congrés o per «*características propias y comunes*» en el Senat. Vegeu el llibre de Bartomeu COLOM PASTOR *Les claus polítiques del procés autònom balear*, Institut d'Estudis Autònomic, Palma, 2004, pàg. 55, 56 i 161 a 165.

7. Per això, presentaren una esmena a l'article 14 del projecte molt semblant al text alternatiu, en què se substituïa «idiomàtiques» per «*de la lengua balear*». La justificació de l'esmena, la trobem a la justificació de l'esmena a l'article 3: «*no se trata de negar la procedencia científica del lenguaje balear. Se trata de remarcar simplemente la diferenciación que se ha producido entre la lengua madre y sus variantes insulares*». Vegeu la intervenció del diputat Cañellas Font en defensar l'esmena en *Les claus polítiques...*, op. cit., pàg. 144:

munitat autònoma pogués regular, crear i mantenir televisió, ràdio i premsa pròpies.⁸

Mentre, el senador del PNB Zavala Alcíbar-Jáuregui destacava en el debat de totalitat la importància de l'Estatut com a instrument per la supervivència de la cultura balear com a part de la cultura catalana.⁹

En un context en què les Illes Balears eren una regió amb característiques de nacionalitat que les institucions d'autogovern havien de consolidar i desenvolupar, l'Estatut de 1983¹⁰ qualifica la llengua del territori com a llengua catalana i la proclama oficial (com també ho és la castellana), amb el dret de tots de conèixer-la i usar-la; estableix que aquesta llengua és la pròpia de la comunitat;¹¹ que normalitzar-la és un objectiu dels poders públics de la comunitat;

«A nosotros lo que nos preocupa ahora es el añadido que hay en este artículo, que dice: «Las modalidades del catalán serán objeto de estudio y de protección.» Ni siquiera de promoción o de fomento o de desarrollo. ¿Las van a estudiar y proteger como se puede estudiar y proteger un insecto? ¿O las van a poner allí, en un cristalito pinchadas con un alfiler? ¿Será esto un recuerdo histórico, o va a ser, realmente, un fomento de la lengua que nosotros hablamos cada día, se llame catalán o se llame como se llame?»

8. Sobre aquests antecedents, vegeu l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «L'Estatut lingüístic de les Illes Balears», *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 3, pàg. 40 i seg., i l'article d'Antoni Ignasi ALOMAR I CANYELLES i Isidor MARÍ MAYANS «La situació lingüística a partir de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 43, 2005, pàg. 226 a 235.

9. Amb aquestes paraules:

«Decía mi querido amigo Gregorio Mir, que antes fue Senador y hoy día es Diputado, que Baleares es un pueblo huérfano que perdió su historia y que intenta ahora encontrar un camino que significaría reencontrarse a sí mismo, sabiendo que a finales del siglo XX ello sólo es posible a través de aceptar o asumir la solidaridad con los demás pueblos. [...] La cultura balear es una parte importantísima de la cultura catalana. [...] Creemos que el Estatuto de Autonomía es la cobertura jurídica necesaria para que esta cultura, esencia de la identidad balear, sobreviva con nueva vitalidad, pues señala en su artículo 10 que es competencia exclusiva de la Comunidad Autónoma el fomento de la cultura a través de la enseñanza de la lengua catalana propia de las Islas. [...] Si se consigue que la cultura balear no muera y siga dando sus frutos, habremos hecho un gran bien no sólo a esta Comunidad, sino al mundo entero, a la cultura mundial.»

Debat de totalitat en el Senat, *Diari de Sessions del Senat*, de 17 de febrer de 1983, reproduït en *Les claus polítiques...*, op. cit., pàg. 189 i 190.

10. Aquesta era la posició de l'Estatut de 1983, com es posa de manifest en *Les claus polítiques...*, op. cit., pàg. 106 a 110. Sobre la regulació lingüística del primer Estatut, vegeu l'article de Lluís SEGURA GINARD «Comentarios sobre el régimen jurídico lingüístico del Estatuto de Autonomía de las Islas Baleares», *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 8, pàg. 238 i seg., i l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «Els principis de la Llei de normalització lingüística a les Illes Balears», publicat a la *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 1, 1987, pàg. 47 i seg., i en el llibre *Veinticinco años de autonomía balear. Estudios jurídicos sobre el autogobierno*, Marcial Pons, Madrid, 2001, pàg. 311 a 335. Sobre el paper de la Universitat com a institució oficial consultiva i les acadèmies lingüístiques, vegeu l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «Les autoritats lingüístiques», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 45, 2006, pàg. 201 i seg., en particular les pàg. 208 i 209.

11. En l'article 3, que deia «La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la i ningú podrà ésser discriminat per causa d'idioma.»

que la comunitat autònoma té competències per ensenyar la llengua catalana i per protegir i fomentar la cultura autòctona;¹² disposa que la institució oficial consultiva per a tot allò que es refereix a la llengua catalana és la Universitat de les Illes Balears, preveu la cooperació i la col·laboració amb altres comunitats de parla catalana per salvaguardar el patrimoni lingüístic comú i establir la comunicació cultural amb aquestes o la participació en una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística.¹³

La reforma de l'Estatut de 1994 no va modificar l'estatut lingüístic, que, això no obstant, es va millorar gràcies a l'assumpció de la competència en matèria d'ensenyament i mitjans de comunicació.¹⁴ Les Illes Balears eren l'única comunitat amb llengua pròpia que no havia assumit encara aquestes dues competències.¹⁵

12. Això disposava l'article 14 amb aquestes paraules:

«La Comunitat Autònoma té competència exclusiva, en harmonia amb els plans d'estudis estatals, per l'ensenyament de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, d'acord amb la tradició literària autòctona. La normalització d'aquesta serà un objectiu dels poders públics de la Comunitat Autònoma. Les modalitats insulars del català serà objecte d'estudi i de protecció sense perjudici de la unitat de l'idioma.»

L'assumpció de la competència en matèria de la llengua pròpia de la Comunitat és típica d'un estatut aprovat per la via de l'article 143 de la Constitució, n'hi ha prou de veure que l'article 148.1.17 a) disposa que:

«1. Les comunitats autònomes podran assumir competències en les matèries següents:
[...]

17a. El foment de la cultura, de la investigació i, en el seu cas, de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma.»

13. D'aquesta manera, la disposició addicional segona deia:

«Essent la llengua catalana també patrimoni d'altres Comunitats Autònomes, apart dels vincles que es puguin establir entre les institucions de les Comunitats esmentades, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears podrà sol·licitar al Govern de la Nació i a les Corts Generals els convenis de cooperació i de relació que es considerin oportuns per tal de salvaguardar el patrimoni lingüístic comú, així com per efectuar la comunicació cultural entre les Comunitats abans mencionades, sense perjudici dels deures de l'Estat establerts a l'apartat 2 de l'article 149 de la Constitució, i del que disposa l'article 145 d'aquesta.

»La institució oficial consultiva per tot quan faci a la llengua catalana serà la Universitat de Palma de Mallorca. La Comunitat Autònoma de les Illes Balears, d'acord amb una Llei de l'Estat, podrà participar a una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, institució que serà formada per totes les comunitats que reconguin la cooficialitat de la llengua catalana.»

14. Article 3.e, 15, 19 i 20 de la Llei orgànica 9/1992, de 23 de desembre, de transferència de competències a les comunitats autònomes que accediren a l'autonomia per la via de l'article 143 de la Constitució, i article 11.15 i 15 de la Llei orgànica 9/1994, de 24 de març, de reforma de l'Estatut d'autonomia per a les Illes Balears.

15. Basta veure el que disposen els articles 3 i 19 de la ja esmentada Llei orgànica 9/1992, de 23 de desembre, de transferència de competències a les comunitats autònomes que accediren a la autonomia per la via de l'article 143 de la Constitució.

La reforma de l'Estatut de 1999, en canvi, va significar la millora de l'estatut lingüístic amb la introducció en l'article 3 d'un apartat 3 que diu: «Les institucions de les Illes Balears garantiran l'ús normal i oficial dels dos idiomes, prendran les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i crearan les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears», article redactat tenint en compte l'apartat 3 de l'article 3 de l'Estatut català, tot i que no inclou l'incís «i deures», que és de la màxima importància perquè introdueix criteris materials i de contingut respecte de la resta de preceptes referits a la llengua, en particular respecte dels drets lingüístics descrits a l'apartat segon: el dret de conèixer i d'usar el català. Pretén l'equiparació lingüística entre el català i el castellà,¹⁶ o sigui, la igualtat material entre les dues llengües, i que les institucions creïn les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans. En aquest sentit, exigeix una tasca positiva dels poders públics, la normalització de la llengua catalana.¹⁷ Finalment, els articles 54.2 i 56.2 de l'Estatut estableixen que en la resolució dels concursos per proveir les places de magistrats, jutges, notaris, registradors de la propietat i mercantil i corredors de comerç serà mèrit preferent conèixer el català.

Aquestes millores en l'Estatut s'acompanyaren de millores en normes de rang inferior, lleis i reglaments que es dictaven seguint els avanços del model català consolidats per la jurisprudència del Tribunal Constitucional i del Tribunal Suprem.¹⁸ Però aquesta tendència es va frenar en la legislatura 2003-2007, en

16. Sobre aquesta equiparació, vegeu les paraules del diputat Antoni Alorda i Vilarrubias pronunciades en el debat per dictaminar la Proposició de llei de reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears (*Diari de Sessions* de dia 26 de febrer de 1998, IV legislatura, núm. 35, fascicle 1, pàg. 504) fet a la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears, i també en *Les claus polítiques...*, *op. cit.*, pàg. 82, 84 i 229:

«En el punt segon demanàvem que la llengua catalana, juntament amb la castellana, tindrà el caràcter oficial; per tant, totes dues són oficials, i demanàvem una cosa que ha escandalitzat, sembla, a una part d'aquesta cambra, nosaltres entenem que d'una manera absolutament incomprendible, i es que demanam que, de l'oficialitat del català, se'n derivin els drets i deures que la Constitució preveu respecte del castellà, sense aclarir quins són aquests i, en tot cas, la Constitució serà la que marcarà la pauta, allò que la Constitució marqui respecte del castellà serà allò que l'Estatut cobrirà respecte del català. Creim que és el mínim, l'equiparació de les dues llengües, quan en realitat, per un partit o per un grup nacionalista com el nostre, consideram que la pròpia ha de tenir un plus, però com a mínim que tenguí el mateix tractament, cosa que sembla que —com he dit— ha escandalitzat una part d'aquesta cambra.»

17. Sobre les conseqüències jurídiques que deriven d'aquest apartat, vegeu «L'Estatut lingüístic de les Illes...», *op. cit.*, pàg. 47 i 48.

18. Entre aquestes normes, destaquen les següents: la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització

la qual, en un context molt regressiu per a la llengua en què es produeix una reducció del recurs tant materials com humans destinats a la normalització lingüística, així com de les actuacions de foment i de promoció, es dictaren set normes regressives o perjudicials per a la normalització en els dos àmbits en què havíem avançat més: l'oficial i administratiu i l'educatiu.

Ens referim al Decret 162/2003, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament que regula l'exigència de coneixements de llengua catalana en els procediments selectius d'accés a la funció pública i per a l'ocupació de llocs de treball que es convoquin en l'àmbit de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, que en generalitzar l'exigència dels coneixements de català corresponents al nivell de certificat B per als grups, cossos, escales i categories professionals superiors rebaixava el nivell d'exigència de coneixement del català en els procediments selectius d'accés a la funció pública i per a l'ocupació de llocs de treball que es convoquessin; el Decret 169/2003, de 26 de setembre, de modificació del Decret 115/2001, de 14 de setembre, pel qual es regula l'exigència de coneixement de les llengües oficials al personal docent, que vulnerava les disposicions addicionals sisena, setena i vuitena de la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears, pel fet d'ampliar en contra de les referides disposicions la data límit per a l'acreditació dels cursos de reciclatge fins al dia 31 d'agost de l'any 2006; el Decret 176/2003, de 31 d'octubre, de reforma del Decret 162/2003 ja esmentat, que hi afegeix una disposició transitòria que disposava que en el termini de cinc anys els coneixements de català regulats als capítols IV i V no serien aplicables als funcionaris de carrera ni al personal laboral fix que hagués complert 50 anys; el Decret 80/2004, de 10 de setembre, sobre avaluació i certificació de coneixements de català; l'Ordre de 13 de setembre de 2004, per la qual es regula el dret dels pares, les mares o els tutors legals a elegir la llengua del primer ensenyament dels alumnes dels centres sostinguts amb fons públics de les Illes Balears; el Decret 86/2005, de 29 de juliol, pel qual es regula l'homologació dels estudis de llengua catalana de l'educació secundària obligatòria i del batxiller amb els certificats de la Direcció General de Política

lingüística a les Illes Balears; el Decret 100/1990, de 29 de novembre, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears; la Llei 1/1996, de 23 d'abril, de modificació de l'article 45 de la Llei 2/1989, de 22 de febrer, de la funció pública de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears; el Decret 92/1997, de 4 de juliol, que regula l'ús i l'ensenyament de i en llengua catalana pròpia de les Illes Balears, en els centres docents no universitaris de les Illes Balears; la Llei 11/2001, de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears i la Llei 3/2003, de 26 de març, de règim jurídic de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Lingüística; el Decret 52/2006, de 16 de juny, sobre mesures per fomentar la competència lingüística en llengües estrangeres dels alumnes dels centres no universitaris de les Illes Balears sostinguts amb fons públics, conegut com a decret de trilingüisme, que per als centres que l'adoptessin podia suposar la impartició d'un terç dels continguts curriculars lectius en llengua estrangera, un terç en llengua catalana i un terç en llengua castellana, i la disposició addicional novena de la Llei 25/2006, de 27 de desembre, de mesures tributàries i administratives, que modifica la disposició addicional vuitena de la Llei de normalització lingüística a les Illes Balears, en el sentit que els límits temporals previstos a les disposicions addicionals sisena i setena (que constituïen el període transitori previst a la Llei que havia d'acabar com a molt tard el 21 de maig de 1991) podran ser ampliat per decret.

Es tracta d'una etapa en bona part superada. D'una banda, tret de la disposició addicional vuitena de la Llei 25/2006, totes les altres normes foren impugnades i la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia ha dictat sentències en què anul·lava la totalitat o part dels preceptes de les normes esmentades, tret del Decret 80/2004, sobre el qual encara no s'ha pronunciat. N'hi ha prou de veure les sentències següents: Sentència núm. 99, de 4 de febrer de 2004, i Sentència núm. 522, de 15 de juny de 2005, que anul·len el Decret 176/2003 ja esmentat i que foren confirmades per les sentències del Tribunal Suprem de 23 de novembre de 2007 i 9 de febrer de 2009; la Sentència núm. 1009, de 28 de novembre de 2006, que anul·la el Decret 169/2003, que és ferma; la Sentència núm. 121, d'11 d'abril de 2008, que anul·la els preceptes impugnats del Decret 162/2003 ja esmentat, que és ferma, i la Sentència núm. 749, de 12 de desembre de 2008, que anul·la l'apartat 5 de l'article 13 de Decret 80/2004, que és ferma.

D'altra banda, el Govern sorgit de les eleccions de juny de 2007 ha intentat tornar a la situació anterior en alguns aspectes aprovant les normes següents: el Decret 61/2008, de 16 de maig, pel qual es modifica el Decret 80/2004, de 10 de setembre, sobre avaluació i certificació de coneixements de català; el Decret 67/2008, de 6 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears (que, entre altres normes, va derogar l'Ordre de 13 de setembre de 2004 i el Decret 52/2006 esmentats), i el Decret 114/2008, de 17 d'octubre, pel qual s'aprova el Reglament que regula l'exigència de coneixements de llengua catalana en els procediments selectius d'accés a la funció pública i per a l'ocupació de llocs de treball que es convo-

quin en l'àmbit de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, que deroga el Decret 162/2003 esmentat.

Atès que els treballs de reforma de l'Estatut es van iniciar en el període regressiu abans esmentat, l'autor d'aquest treball considerava que seria difícil millorar la regulació de la llengua a l'Estatut, cosa que va posar de manifest.¹⁹

Mentrestant, s'inicia la reforma de l'Estatut català, que pretenia millorar l'estatus del català com a llengua pròpia; proclamar drets, deures i principis lingüístics, entre els quals hi havia el deure de conèixer el català, i incloure a l'Estatut algunes regulacions ja establertes a la Llei de política lingüística,²⁰ reforma que a les Balears alguns també demanàrem.²¹

19. Vegeu l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «Unes quantes consideracions sobre la reforma de l'Estatut» a la revista *El Mirall*, núm. 153, setembre de 2004, pàg. 10, en el qual ja avançava:

«També és evident que la regulació estatutària de la llengua podria millorar-se. No crec, emperò, que això sigui possible amb la política del PP, que per primera vegada des de les darreries del franquisme, l'any 1975, ha introduït regressions en tota regla i en tots els camps (recursos, mesures de foment, normatives, etc.).»

20. Sobre la reforma de l'Estatut català des del punt de vista de la llengua, vegeu els articles de Jaume VERNET LLOBET i Anna M. PLA BOIX, «La llengua catalana i un nou Estatut d'autonomia per Catalunya», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, 2004, p. 162 i s.; d'Anna M. PLA BOIX, «La llengua al nou Estatut d'autonomia de Catalunya», *Revista d'Estudis Autònomic i Federals*, núm. 3, any 2006, pàg. 259 i s.; de Jordi ARGELAGET I ARGEMÍ, «La qüestió lingüística en els primers passos del procés de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (1999-2003)», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47, juny de 2007, pàg. 145 i s.; d'Eva PONS PARERA, «La llengua en el procés de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (2004-2006)», a la mateixa revista i número, a la pàgina 183 i següents; de Mercè CORRETJA I TORRENS, «La projecció supraterritorial de la llengua catalana en el nou Estatut d'autonomia de Catalunya», a la mateixa revista i número, a la pàgina 247 i següents, i de Jaume VERNET I LLOBET, «Llengua i reforma estatutària», publicat en el llibre *L'Estatut del 2006. El dret i els drets de Catalunya a la cruïlla del segle XXI*, edició coordinada per Josep Serrano Daura, Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Barcelona, 2007, pàg. 45 i s.

Sobre les reformes estatutàries i la llengua catalana o els drets lingüístics, vegeu els articles de Miquel CAMINAL BADIA «La reforma dels estatuts i la llengua catalana», a la revista i número abans esmentats, a la pàgina 227 i següents, i de Mercè BARCELÓ I SERRAMALERA «Els drets lingüístics com a drets públics estatutaris» a la revista esmentada, a la pàg. 265 i s.

21. Vegeu l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «Desenvolupament nacional i marc constitucional», publicat en el llibre editat per Damià Pons *Països Catalans, en plural*, editorial Moll, Palma, 2005, pàg. 211 a 219, i més en concret en matèria de llengua, a la pàg. 215 suggeria les pautes següents:

«Cal aprofundir en la línia d'equiparació lingüística i d'igualtat d'estatuts entre les dues llengües oficials, la qual cosa implica la proclamació a l'Estatut del deure de conèixer el català, entès com a presumpció de coneixement; de l'obligació del coneixement per part del personal al servei de l'Administració perifèrica i dels magistrats, jutges, secretaris i fiscals, i la proclamació de la llengua pròpia com a llengua d'ús normal i preferent dels mitjans de comunicació de titularitat pública.»

3. La reforma de 2007

3.1. Els treballs de la Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut

L'1 d'octubre de 2004, el Govern de les Illes Balears va crear la Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut.²² Les posicions dels membres de la Comissió quant a la llengua foren tres: una part considerava que era millor no modificar res, ja fos perquè considerava que estava bé o perquè preveia dificultats per aconseguir un nou consens,²³ enfront d'aquesta posició, una altra part volia regular amb més intensitat les modalitats lingüístiques, i dos membres de la Comissió varen intentar millorar la regulació anterior per adequar-la al seu caràcter i condició de llengua pròpia.²⁴ Al final, es va mantenir pràcticament el model anterior amb la peculiaritat de designar les modalitats insulars del català. En efecte, en referir-se a les modalitats de la llengua, la majoria de

22. Presidida per la vicepresidenta i consellera de Relacions Institucionals del Govern de les Illes Balears i integrada per 11 membres externs: 1 membre a proposta de cadascun dels grups parlamentaris PSOE, PSM, IU/V, UM i PP; 5 membres a proposta de la vicepresidenta i consellera de Relacions Institucionals, i el rector de la UIB com a membre nat. Assistien a les reunions, per previsió de l'acord de creació d'1 d'octubre de 2004, el director general de Projectes i Coordinació Departamental i la directora de l'Advocacia de la Comunitat Autònoma. A més, la Comissió va comptar amb un secretari.

23. Fora de la Comissió també hi havia veus molt prudents que advocaven per no tocar res en matèria de llengua per evitar que n'empitjorés la regulació. A títol d'exemple, vegeu l'article publicat al diari *Menorca*, el dia 19 de maig de 2005, per Josep Maria QUINTANA PETRUS, «L'Estatut i la llengua catalana: siguem conservadors».

24. L'autor mateix d'aquest treball amb la proposta següent referida a la llengua:

«Crec que hauríem d'aprofitar la reforma per millorar la regulació de la llengua pròpia en dos sentits:

D'una banda, equiparar-la a la llengua castellana i, de l'altra, fer efectiva i per tant donar contingut a la seva oficialitat. L'exemple més clar que la regulació actual és insuficient és el de l'Administració de justícia, en què resulta que els servidors públics no tenen l'obligació de conèixer-la, els ciutadans poden al·legar desconèixer-la i s'han de traduir les actuacions realitzades en aquesta llengua dins l'Estat mateix.

PROPOSTA: Per això, propòs cinc mesures:

1. Que l'Estatut estableixi el deure de conèixer la llengua catalana a totes les persones a les Illes Balears, entès com a presumpció *iuris tantum* de coneixement.
2. Que l'Estatut estableixi el deure de conèixer la llengua catalana al personal al servei de les administracions públiques i als jutges, magistrats, secretaris, fiscals i a la resta del personal al servei de l'Administració de justícia, notaris i registradors.
3. Que el català sigui la llengua de l'ensenyament i, per tant, que dins aquest àmbit tenguí una presència efectiva com a llengua vehicular.
4. Que els mitjans de comunicació de titularitat pública utilitzin normalment la llengua catalana.
5. Que la comunitat assumeixi la competència exclusiva per determinar l'abast, els usos i els efectes de la doble oficialitat, així com la normalització lingüística del català.»

I Ignasi Ribas Garau, amb un text articulat i una motivació.

la comissió fou partidària de designar com a modalitat lingüística el mallorquí, el menorquí i l'eivissenc, una particularització excessiva o innecessària, qüestionària a la qual l'autor d'aquest treball es va oposar demanant quina seria la seva opinió si l'Estatut andalús regulés les modalitats del castellà²⁵ i, en cas d'insistir en la designació de les modalitats, s'hi havia d'afegir el formenterenc, canvi que fou acceptat.²⁶ L'incís de l'article 14 quedà amb la redacció següent:

«Les modalitats insulars del català —mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterenc— han de ser objecte d'estudi i protecció, sense perjudici de la unitat de l'idioma.»

La Comissió Assessoradora no va acceptar incloure a la reforma el deure de conèixer el català sol·licitat per dos dels membres²⁷ ni drets lingüístics del ciutadans.²⁸ Cal recordar que, una vegada aprovat l'Estatut, el Tribunal Constitu-

25. Cosa que, per cert, no ha fet. Va ser curiós el fet que un membre de la comissió objectés a l'autor d'aquest treball que no era el mateix. Aquesta posició contrasta amb la regulació que fa l'Estatut de Castella i Lleó sobre la llengua en la reforma de 2007, que en l'article 5, a més d'assenyalar que el lleonès serà objecte de protecció i que gaudirà de respecte i protecció la llengua gallega en els llocs on habitualment s'utilitzi, respecte del castellà assenyala que:

«1. El castellano forma parte del acervo histórico y cultural más valioso de la Comunidad, extendido a todo el territorio nacional y a muchos otros Estados. La Junta de Castilla y León fomentará el uso correcto del castellano en los ámbitos educativo, administrativo y cultural.

Asimismo, promoverá su aprendizaje en el ámbito internacional especialmente en colaboración con las Universidades de la Comunidad, para lo cual podrá adoptar las medidas que considere oportunas.»

26. Al final, per tant, resultava una denominació basada en criteris polítics i no en criteris lingüístics.

27. Ignasi Ribas Garau i l'autor d'aquest treball, com hem posat de manifest a la nota 24.

28. Cosa que havia proposat l'autor d'aquest treball en el seu article «Desenvolupament nacional i marc constitucional», a *Països catalans, en plural*, op. cit., pàg. 215, amb aquestes paraules:

«Crec que és important i no és un luxe introduir valors i models a l'Estatut que se puguin convertir amb nord i referència per als poders públics i els ciutadans, ja que d'altra manera l'Estatut just regula les competències assumides i les institucions que les exerceixen, així com el seu finançament. Per això l'Estatut hauria d'incloure tres tipus de mesures: la descripció d'alguns drets i deures en el mateix Estatut relacionats amb les competències de la comunitat (entre d'altres en matèria de salut, medi ambient, educació, serveis socials, llengua i cultura i drets de participació) o la remissió de l'Estatut a una llei del parlament de les Illes Balears perquè regulés una carta de drets i deures i, en tot cas, la previsió a l'Estatut d'alguns principis rectoros de les polítiques públiques que completassin els ja prevists en l'article 9 c).»

I també ho va proposar l'autor d'aquest treball a la Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut amb aquestes altres paraules:

«Crec que hauríem d'aprofitar la reforma de l'Estatut per introduir la descripció de drets i deures. Aquests drets i deures haurien de fer referència a les competències de la comunitat (serveis socials, salut, educació, habitatge, consumidors, medi ambient, llengua, cultura, patrimoni cultural, etc.).

En cas que no es consideri oportú incloure'ls a l'Estatut, aquest podria remetre's a una llei de la comunitat perquè els reconegués.»

cional, en la Sentència núm. 247/2007, de 12 de desembre, FJ 15, dictada en ocasió de la impugnació del dret a l'aigua regulat en l'article 17.1 de l'Estatut valencià, ha proclamat que com a conseqüència del que disposa l'article 3.2 de la Constitució els Estatuts poden proclamar drets en matèria lingüística.²⁹

Tampoc no va acceptar ampliar la competència en matèria de llengua, cosa que l'autor d'aquest article va intentar, amb la fórmula de la proposta de reforma catalana, a la proposta que va presentar a la Comissió Assessora.³⁰

En no aprofitar la reforma per millorar la regulació anterior, en el sentit que ja hem explicat, dos membres de la Comissió varen presentar sengles vots particulars³¹. D'altra banda, quatre membres de la Comissió varen emetre un vot

29. Sentència núm. 247/2007, de 12 de desembre, FJ 15, dictada en ocasió de la impugnació de l'article 20 de la Llei orgànica de reforma de l'Estatut valencià pel qual es fa una nova redacció de l'article 17.1 de l'Estatut valencià, que garanteix el dret a disposar de l'abastiment suficient d'aigua de qualitat i reconeix el dret a la redistribució dels sobrants d'aigües de conques excedentàries, en la qual podem llegir que:

«Entrando a examinar el contenido legítimo de los Estatutos de Autonomía con la finalidad señalada, procede recordar que, concretando a través del principio dispositivo, dicho contenido tiene como referencia principal lo dispuesto en el art. 147 CE y las restantes previsiones concretas que la Constitución contiene acerca de los Estatutos (art. 3.2; 4.2; 69.5; 145.2; 149.1.29; 151.1 y 3; 156.2 y disposiciones adicionales 1ª y 4ª CE). a) Abordemos en primer lugar las previsiones de la Constitución no incluidas en el art. 147 CE. Pues bien, de su examen se deriva la determinante relevancia que la Constitución, al remitirse a los Estatutos de Autonomía, les otorga para la configuración jurídica de las cuestiones reguladas en dichos preceptos. En efecto, el amplio margen de configuración constitucionalmente previsto de que gozan los Estatutos de Autonomía se caracteriza por dos notas. La primera, que la Constitución posibilita que los Estatutos realicen el indicado papel de configuración con diverso grado de concreción. Y la segunda, que de la regulación que realicen los Estatutos de Autonomía pueden desprenderse, de modo inmediato, verdaderos derechos públicos subjetivos, según ha confirmado la jurisprudencia constitucional [...] Así lo hemos declarado, entre otras, en las SSTC [...] 82/1986, de 26 de junio, FFJJ 2, 3, 5 y 14 (en relación a la cooficialidad lingüística) [...]»

Doctrina que ha reiterat en la Sentència núm. 249/2007, de 13 de desembre, FJ 4 i 5.

30. Vegeu a la nota 24 l'apartat 5.e de la proposta.

31. Ignasi Ribas Garau, en forma de text articulat d'un nou article 3, i l'autor d'aquest treball, amb el text següent:

«La majoria de la Comissió considera que no hem de modificar l'article 3 de l'Estatut. En no compartir el parer majoritari, formul el vot particular següent:

La meua proposta incloïa tres tipus de mesures: la millora de l'estatus de la llengua catalana (apartats 1 i 2), orientacions relatives als àmbits oficial i administratiu, ensenyament i mitjans de comunicació (apartats 3, 4 i 5), i la competència de la comunitat en matèria de llengua (apartat 6).

Es pot discutir si les orientacions relatives als àmbits oficial i administratiu, ensenyament i mitjans de comunicació s'han de regular al títol preliminar o fins i tot a altres parts de l'Estatut. Tot i això, vaig creure oportú que aquests principis hi figurin per elevar-los de rang normatiu.

Més importants eren els altres dos apartats, si tenim en compte que la llengua pròpia de la comunitat es troba desvalguda, que els ciutadans no poden exercir els seus drets lingüístics en aquesta llengua i que està permanentment qüestionada.

particular perquè trobaven insuficient la regulació que feia la Comissió Assessoradora de les modalitats lingüístiques.³²

Algunes de les qüestions plantejades a la Comissió va transcendir l'àmbit estrictament jurídic, aquest és el cas del deure de conèixer el català, que va tenir repercussió en els mitjans de comunicació escrits.³³

En efecte, tant el deure genèric de coneixement, entès com a presumpció iuris tantum de coneixement, que vaig proposar que es fes extensiu just als qui duen més d'un any de veïnatge, com que els servidors públics coneguin la llengua catalana suficientment per poder exercir la seva funció, ajudarien a la supervivència de la llengua, permetrien que els ciutadans poguessin exercitar els seus drets lingüístics sense obstacles, farien camí cap a l'equiparació de l'estatus de la llengua catalana a la llengua castellana (equiparació que hauria de ser possible després de més de 25 anys d'autogovern) i permetrien que la llengua catalana fos un element cohesionador de la comunitat, com preveu la Llei de normalització.

La neutralitat no és possible, les llengües per sobreviure necessiten unes condicions socials, i si són minoritzades s'han de protegir, més encara que el territori o el medi. Per això, consider que les mesures proposades ajudarien a aquesta necessària protecció.

També crec que és important que la comunitat assumeixi la competència per determinar l'abast, els usos i els efectes de la doble oficialitat, així com la normalització lingüística de la llengua catalana per evitar que es pugui qüestionar la seva competència en aquesta matèria.

Palma, 28 de gener de 2005»

La proposta relacionada amb l'establiment del deure de conèixer el català per a aquells que duen més d'un any de veïnatge la manllevo de la proposta que, en sentit idèntic, feia Antoni MILIAN i MASSANA en el treball "L'ordenació lingüística: Estudi jurídic de vint-i-cinc anys de normalització del català a partir de l'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya. Virtuts i déficits d'aquest precepte", publicat al llibre d'autors diversos *Vint-i-cinc anys d'Estatut d'autonomia de Catalunya: balanç i perspectives*, Institut d'Estudis Autònomic, Barcelona, 2005, pàg. 334.

32. María Pilar Ferrer Vanrell, Román Piña Homs, Alfonso Ripoll Escandell i Rafael Gil Mendoza, en forma de text articular, que deia així:

«Les modalitats insulars, mallorquí, menorquí, eivissenc i formenterenc, seran objecte d'estudi, protecció i **ensenyança**, sense que això suposi detriment de la unitat de l'idioma.»

33. Vegeu l'article d'Isidor MARÍ MAYANS «Conèixer el català: un dret i un deure», publicat a la revista *Lluc*, núm. 847, setembre-octubre de 2005, pàg. 9; l'editorial de la revista *Lluc* del número 853, amb al mateix títol, de setembre-octubre de 2006, i l'article de J. M. QUINTANA PETRUS «Bilingüisme i cooficialitat (per molt que diguin) no és el que tenim ara», publicat al *Diario de Menorca* el 19 de gener de 2006. L'Obra Cultural Balear també va reclamar el deure de conèixer la llengua catalana: declaració institucional de 28 de gener de 2006 (publicada com a separata a *El Mirall* núm... de gener-febrer de 2006) i document de proposta lliurat a la vicepresidenta el 8 de juny de 2006.

Alguns mitjans varen presentar la inclusió a l'Estatut del deure de conèixer la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma com una imposició de l'aprenentatge del català (vegeu *El Mundo / El Día de Baleares*, dels dies 27 de gener i 18 de desembre de 2005, 13 de gener, 14 i 20 de juny i 17 de novembre de 2006). També per el Partit Popuar (vegeu *El Mundo / El Día de Baleares*, dels dies 9,11 i 12 de juny de 2006). La presidenta mateixa de la Comissió Assessoradora per a la Reforma de l'Estatut ho va presentar com si s'hagués sol·licitat que el català fos l'única llengua oficial: vegeu el *Diario de Mallorca* de 15 de desembre de 2005. Això va tenir els seus efectes en el debat parlamentari; per aquest motiu, l'autor d'aquest treball va creure oportú de publicar a *El Mundo / El Día de Baleares* l'article «Els mateixos drets lingüístics», el 13 de gener de 2006, en el qual, en defensar el deure de co-

3.2. La tramitació en el Parlament de les Illes Balears

3.2.1. La Ponència d'Estudi

Així mateix, el mes de desembre de 2004 en el Parlament es va constituir la Ponència d'Estudi sobre la Reforma de l'Estatut. En aquesta ponència el Grup Socialista i el Grup Mixt³⁴ postularen no introduir canvis en la regulació estatutària de la llengua; el Grup Popular defensà introduir canvis en l'article 14 segons la redacció aprovada per la Comissió Assessora per a la Reforma de l'Estatut que ja hem analitzat, i els grups Esquerra Unida-Els Verds, PSM-Entesa Nacionalista varen presentar esmenes de millora de l'article 3.³⁵

Els grups Esquerra Unida-Els Verds i PSM-Entesa Nacionalista, a més, varen presentar sengles propostes de títol preliminar que en els articles 6 bis 2 i 7 regulaven les relacions amb la resta de comunitats de l'àmbit lingüístic català, les quals foren rebutjades.³⁶

El Grup PSM-Entesa Nacionalista també va presentar un títol de drets i deures entre els quals hi havia un capítol tercer de drets i deures lingüístics amb cinc extensos articles³⁷ que recollien avanços significatius, com ara el deure de conèixer el català; el dret de relacionar-se per escrit en llengua catalana amb els òrgans constitucionals i amb els òrgans jurisdiccionals d'àmbit estatal; el dret dels consumidors i usuaris de ser atesos oralment i per escrit en la llengua oficial que elegeixin; el deure de disponibilitat lingüística de les entitats i les empreses amb domicili social a les Illes Balears i els establiments oberts al públic dins el seu territori, i el dret que les dades que figurin en l'etiquetatge, en

nèixer el català, assenyalava que no era un imposició per als ciutadans, sinó un simple presumpció de coneixement, i demanava per a la llengua catalana el mateix estatus que el de la llengua castellana, com l'única manera perquè els catalanoparlants puguin tenir els mateixos drets que els no catalanoparlants.

D'aquests articles, se'n va fer ressò el diputat Eduard Riudavets Florit a les seves intervencions de 9 de maig de 2006, *Diari de Sessions* núm. 91, pàg. 4677 i 4678, i de 13 de juny del mateix any, *Diari de Sessions* núm. 96, pàg. 4929.

34. Integrat per tres diputats d'Unió Mallorquina.

35. Vegeu les actilles de les reunions del 22 de març de 2005, el 7 i el 29 de març de 2006, i el 4 d'abril de 2006.

36. Vegeu les actilles de les reunions del 21 de febrer i el 7 de març de 2006, en particular la segona actilla, en què figura la proposta.

37. Referits a drets i deures de coneixement i ús de les llengües, drets lingüístics davant les administracions públiques i les institucions estatals, drets lingüístics dels consumidors i usuaris, drets lingüístics en l'àmbit de l'ensenyament i de les modalitats lingüístiques de la llengua catalana.

l'embalatge i en les instruccions d'ús dels productes fabricats i distribuïts a les Illes Balears constin almenys en llengua catalana,³⁸ proposades que no prosperaren i es convertiren en vot particular.

Tampoc no va prosperar la proposta de model audiovisual referida a la llengua presentada pel diputat Eduard Riudavets en nom del Grup Parlamentari PSM-Entesa Nacionalista, que en l'article 2 disposava que:

«2. La llengua catalana és la llengua dels mitjans de comunicació audiovisual. Les institucions de les Illes Balears vetllaran perquè la llengua que s'usi als mitjans de comunicació audiovisual públics sigui la llengua catalana.

3. Els mitjans públics de comunicació audiovisual orientaran la seva activitat a la promoció de la cultura de Mallorca, Menorca Eivissa i Formentera.»

El Grup Parlamentari PSM-Entesa Nacionalista convertí la seva proposta en vot particular, que fou subscrit pels grups Socialista, Esquerra Unida i Els Verds, i el Mixt.³⁹

En canvi, la Ponència, a iniciativa del Grup Popular, va acordar incorporar la proposta de l'article 41 bis feta per la Comissió Assessora per a la Reforma de l'Estatut, a la qual va introduir canvis fins a arribar a la redacció definitiva següent:

«El Consell Audiovisual de les Illes Balears es configura com una entitat pública independent, la missió de la qual és vetllar als mitjans de comunicació social de titularitat pública pel compliment dels principis rectors del model audiovisual, concretament:

[...] fomentar el pluralisme lingüístic en el mitjans de comunicació; que es compleixin els principis que inspiren el model lingüístic de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears.»⁴⁰

38. Vegeu les actilles de les reunions del 21 de febrer i el 4 d'abril de 2006, en particular la primera actilla, en què figura la proposta.

39. Vegeu les actilles de les reunions de la Ponència d'Estudi del 15 de febrer, el 7 i el 15 de març, i el 5 d'abril de 2006.

40. Vegeu les actilles de les reunions de la Ponència d'Estudi del 15 de febrer, el 7 i el 15 de març, i el 5, el 25 i el 26 d'abril de 2006.

A la Ponència d'Estudi també es va acordar traslladar el paràgraf segon de la disposició addicional segona de l'Estatut de 1983 a l'article 14 (ara 35)⁴¹ i mantenir amb petites variacions la regulació dels articles 54.2 i 56.2 de l'Estatut, que estableixen que en la resolució dels concursos per proveir les places de magistrats, jutges, notaris, registradors de la propietat, mercantils i de béns immobles serà mèrit preferent el coneixement de la llengua catalana.⁴²

3.2.2. *La resta de la tramitació en el Parlament*

Iniciada la tramitació parlamentària en la Ponència de la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament, els grups parlamentaris Esquerra Unida-Els Verds, PSM-Entesa Nacionalista i Socialista presentaren sengles esmenes que afegien un títol II de drets, deures i principis rectors o de drets i deures que foren rebutjades, però en el debat a la Comissió el Grup Popular va presentar una proposta alternativa que consistia a afegir un nou títol de drets, deures i llibertats, basat en el model de reforma de l'Estatut valencià, que en l'article 2.3 disposava que «els ciutadans de les Illes Balears tindran dret a dirigir-se a l'Administració de la Comunitat Autònoma en qualsevol de les seves dues llengües oficials i a rebre resposta en la mateixa llengua utilitzada», títol que s'incorpora a la proposta de reforma.⁴³

Aquest precepte, ara article 14.3 de l'Estatut, entre els drets en relació amb les administracions públiques⁴⁴ que tenen l'origen en l'article 41 de la Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea, proclama amb caràcter general dos drets que ja tenien els ciutadans davant l'Administració de la Comunitat Autònoma: el dret d'opció lingüística i el dret de ser atesos en la llengua escollida, i que ara s'incorporen a l'Estatut.⁴⁵ Aquests drets referits als interessats i a l'activitat jurídica de l'Administració de la Comunitat Autònoma estan regulats als articles 43 i 44 de la Llei 3/2003, de 26 de març, de règim jurídic de l'Administració

41. Vegeu les actilles de les reunions de la Ponència d'Estudi del 21 de febrer, el 7 de març, i el 5 i el 26 d'abril de 2006.

42. Vegeu les actilles de les reunions de la Ponència d'Estudi del 14 de febrer, el 5, el 25 i 26 d'abril de 2006.

43. Vegeu el *Diari de Sessions* de la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament, VI legislatura, 2006, núm. 53, fascicle 1, sessió feta el 8 de juny de 2006, pàg. 712, 713 i 714.

44. Que han estat comentats per Francesc SEGURA FUSTER a *Comentaris a l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears* (Avel·lí Blasco Esteve, dir.), Civitas, Madrid, 2008, pàg. 151 a 165.

45. Com vaig posar de manifest a l'article «Los derechos estatutarios y los principios rectores en la reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears», *Revista Jurídica de les Illes Balears*, núm. 6, 2008, pàg. 34.

de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, si bé amb el matís que, pel fet que la llengua catalana és la llengua pròpia de la comunitat autònoma,⁴⁶ l'Administració d'aquesta i els seus ens instrumentals l'han d'emprar en les comunicacions i les notificacions a les persones interessades sense perjudici del dret d'aquestes a rebre notificacions i comunicacions en castellà si ho sol·liciten.⁴⁷

Una qüestió que es planteja és si l'Estatut modifica els preceptes esmentats i, per tant, a partir d'ara l'Administració de la Comunitat Autònoma haurà de fer automàticament les comunicacions i les notificacions en la llengua de la sol·licitud. En la meua opinió, l'Estatut no els modifica, ja que són compatibles amb la norma superior. Això significa que, tret que expressament el ciutadà hagi demanat que se li notifiqui en castellà, l'Administració autònoma ha de fer les notificacions i les comunicacions en la llengua pròpia de la Co-

46. La regulació que fan aquests preceptes de la llengua és un conseqüència jurídica de la proclamació de la llengua catalana com a pròpia de la comunitat autònoma, com vaig posar de manifest en comentar l'article 4 de l'Estatut a *Comentaris a l'Estatut d'autonomia...*, op. cit., pàg. 74.

47. En efecte, l'article 43 diu així:

«Ús del català en l'actuació administrativa.

1. L'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental han d'emprar el català en les seves actuacions internes i en la relació entre elles. També l'han d'emprar normalment en les comunicacions i les notificacions adreçades a persones físiques a jurídiques residents en l'àmbit lingüístic català, sense perjudici del dret de les persones interessades a rebre-les en castellà si ho demanen .
2. L'ús del català en l'actuació dels òrgans administratius integrants de les administracions a què fa referència l'apartat anterior ha de ser regulat per disposicions reglamentàries.»

I l'article 44 disposa:

«Ús del català en els procediments administratius.

1. En els procediments administratius tramitats per l'Administració de la comunitat Autònoma i les entitats que integren l'administració instrumental s'ha d'emprar el català, sense perjudici del dret del dret de les persones interessades a presentar escrits i documents, a fer manifestacions i, si ho sol·liciten, a rebre notificacions en castellà.
2. L'Administració ha de lliurar a les persones interessades que ho sol·licitin en cada cas, en la llengua demanada, un testimoniatge traduït de les actuacions o de la documentació que els afecta. La sol·licitud de traducció no pot comportar cap perjudici o despesa a la persona sol·licitant, ni retards en el procediment ni la suspensió de la tramitació o dels terminis establerts.»

Determinacions lingüístiques que la disposició addicional cinquena de la llei estén a la resta d'administracions de les Illes Balears i els seus concessionaris, amb aquestes paraules:

«Llevar que una llei disposi una altra cosa, les determinacions lingüístiques establertes en els articles 43 i 44 són també exigibles:

- a) Als consells insulars.
- b) A les entitats que integren l'administració local de les Illes Balears.
- c) A les entitats instrumentals que depenen de les administracions esmentades a les lletres anteriors.
- d) A les corporacions de dret públic de les Illes Balears.
- e) Als concessionaris de serveis públics de competència de les administracions de les Illes Balears.»

munitat Autònoma, i només en el cas en què ho demani s'ha de fer la comunicació en castellà per moltes raons: unes de lingüístiques, perquè és la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma, perquè s'ha de normalitzar o protegir i, per tant, afavorir, i també per una raó de caire sociològic, perquè hi moltes persones que encara no saben escriure correctament la llengua pròpia i utilitzen la llengua castellana per relacionar-se amb l'Administració però volen rebre o no estan en contra de rebre les comunicacions i les notificacions en la llengua pròpia de la Comunitat. Aquesta és la interpretació que deriva dels principis de llengua pròpia i de normalització lingüística inclosos en els articles 4.1 i 35 de l'Estatut.

A la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals també s'aprovà el preàmbul de la reforma, que proclama que «la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, i la nostra cultura i tradicions són uns elements identificadors de la nostra societat i, en conseqüència, elements vertebradors de la nostra identitat».

Tant a la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals com al Ple es reproduïx el debat sobre l'equiparació entre el català i el castellà pel que fa al deure de conèixer el català. En efecte, en aquesta comissió tres grups donen suport al deure, que són el grup parlamentari Mixt, Esquerra Unida-Els Verds i PSM-Entesa Nacionalista, i dos no, que són el Socialista i el Popular, per la qual cosa les esmenes dels primers no prosperaren. Tampoc no va prosperar l'esmena transaccional del diputat del Grup PSM-Entesa Nacionalista Eduard Riudavets Florit, amb la redacció literal següent: «La llengua catalana, en el seu caràcter d'idioma oficial, tindrà a tots el efectes, a l'àmbit territorial de les Illes Balears, la mateixa consideració que la llengua castellana», que tenia el suport de quatre grups: el Mixt, Esquerra Unida-Els Verds, PSM-Entesa Nacionalista i Socialista. A aquesta esmena, s'hi va oposar el Grup Parlamentari Popular.⁴⁸ A més, el Partit Popular va transmetre el missatge que el PSOE, en

48. Vegeu la intervenció del diputat Joan Huget Rotger en el *Diari de Sessions* del Ple del Parlament de les Illes Balears del 13 de juny de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 96, fascicle 2, pàg. 4933: «I anem, potser, a l'article 3, que no en fugiré, que és el de més calat sentimental i de sentiment, i personalment també; quan dic personalment ho dic en el sentit que també tenc un sentiment i que també tenc una estima, com tenim tots nosaltres un sentiment i una estima a la nostra llengua. Però jo vull recordar un fet, i és el següent: si vostès agafen la reforma de l'Estatut de l'any 1999 se n'adonaran que en aquella reforma d'Estatut es va incloure un tema importantíssim, que és el punt número 3, que diu textualment: «Les institucions de les Illes Balears garantirán l'ús normal i oficial dels dos idiomes; prendran les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i crearan les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears.» La pregunta esdevé automàtica: quina diferència hi ha entre l'actual article 3 de l'Estatut d'Autonomia que ara els acab de relatar i la transacció proposada pel PSM? Si no n'hi ha cap mantenim l'actual redacció, i si n'hi ha és l'obligatorietat.

donar suport a l'esmena transaccional, volia imposar el català,⁴⁹ fet que va obligar que la portaveu del Grup Socialista hagués d'aclarir-ne la posició al Ple.⁵⁰

I, Sr. Riudavets, no fa falta que jo li doni carta de naturalesa. Vostè se'n pot anar amb la cara ben alta perquè manté amb dignitat un dels pilars bàsics de la seva formació política i no està disposat a renunciar-hi, però s'ha de dir sense eufemismes. Per tant res a dir, respecte total, vostè fa un discurs coherent, però permeti que nosaltres també puguem posar damunt la taula aquesta qüestió, aquesta qüestió i en aquests termes, i sé i conec de la seva tolerància que així és.»

49. Vegeu els diaris *Última Hora*, *Diario de Mallorca* i *El Mundo / El Día de Balears*, del 9 de juny de 2006.

50. Vegeu la intervenció de Francina Armengol i Socias en el *Diari de Sessions* del Ple del Parlament de les Illes Balears del 13 de juny de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 96, fascicle 2, pàg. 4932, en què justifica la posició del Grup Socialista:

«I no vull acabar aquesta intervenció sense referir-me a un debat que també s'ha obert per part d'altres grups parlamentaris que sí tenen algunes esmenes concretes a altres articles del títol primer. Evidentment faig referència al tema de la llengua, la qüestió lingüística que planteja l'Estatut d'autonomia, i a més m'anirà bé aquesta intervenció per deixar clara la posició del Partit Socialista per si qualcú ha tengut interès a tergiversar-la. El Partit Socialista no té cap esmena plantejada en aquest títol a l'article 3, de la llengua, ni de la llengua catalana ni de l'oficialitat amb la llengua castellana, que quedi claríssim; el Partit Socialista manté l'acord que vàrem fer inicialment, jo pens que a la primera ponència parlamentària, amb el Partit Popular de no tocar absolutament res del règim lingüístic que presenta l'Estatut d'autonomia actualment aprovat. Aquest és l'acord que ha defensat el Partit Socialista des del principi, que el tema de la llengua quedàs exactament igual que el que diu l'Estatut d'autonomia actual, això és la proposta que sempre ha defensat el Partit Socialista, i només tenim una esmena, que és a l'article 14, però que em va bé explicar-la en aquest moment: una esmena que llevar a una qüestió que ha afegit, nosaltres creim que de forma unilateral i rompent aquest principi d'acord, el Partit Popular, que fa referència a les modalitats lingüístiques; és l'única esmena que manté el Partit Socialista en aquesta qüestió lingüística.

»Per tant nosaltres no hem plantejat cap esmena perquè sigui un deure conèixer el català, hem votat en contra de les esmenes que han plantejat els altres grups parlamentaris en qüestió que sigui un deure conèixer el català, hi hem votat en contra a la comissió i hi votarem en contra ara, perquè respectam l'acord inicial a què vàrem arribar amb el Partit Popular sobre el fet que la llengua no es tocava, que en debats estèrils nosaltres no hi participarem, i que per tant nosaltres creim que no hem de crispar, que no hem d'alterar la ciutadania de les Illes Balears i que segons quin debat no estam a l'alçada per fer-lo en aquest moment, i per tant nosaltres respectam aquest acord inicial, el respectam aquí i el respectarem a les Corts Generals, i l'acord inicial és que no es toca res de la llengua, res. Aquest és l'acord inicial que nosaltres estam disposats a respectar aquí i a les Corts Generals. Per tant aquesta és la posició claríssima del Partit Socialista.

»Ara bé, el portaveu del PSM ha encetat un altre debat, que és proposar una transacció en vistes a un gran acord parlamentari respecte de l'Estatut d'autonomia. Perquè ens entenguem, el PSM ha estat capaç de dir: renuncio al meu màxim del deure de conèixer el català en vistes que tothom pugui votar que sí a l'Estatut d'Autonomia, i el Partit Socialista això ho veu bé, això també ho vull deixar clar, el Partit Socialista veu això bé. Nosaltres creim que és més important que aquesta cambra pugui aprovar per unanimitat l'Estatut d'Autonomia que no fer partidisme en qüestions de llengua. Això és el que nosaltres creim. Per tant per això vàrem donar suport a la comissió parlamentària a l'esmena que presenta el PSM, i jo crec que hem de valorar l'esforç que també estan fent altres opcions polítiques per poder-se sumar a un gran acord sobre l'Estatut d'Autonomia. Des del Partit Socialista així ho valoram, i a mi m'agradaria que el grup que governa, el grup que dona suport al Govern de les Illes Balears també ho valoràs. Avui matí se'ns ha dema-

Si hagués prosperat aquesta esmena, l'Estatut s'hauria aprovat per unanimitat almenys al Parlament, ja que els grups Esquerra Unida-Els Verds i PSM-Entesa Nacionalista haurien votat a favor de l'Estatut.⁵¹

El Grup Parlamentari Socialista va presentar l'esmena número 4965, que introduïa un nou títol de mitjans de comunicació i que en matèria de llengua i cultura deia en l'article 3:

«2. La llengua catalana és la llengua dels mitjans públics de comunicació. Les institucions de les Illes Balears vetllaran perquè la llengua que s'usi als mitjans de comunicació públics sigui la llengua catalana.

3. Els mitjans públics de comunicació orientaran la seva activitat a la promoció de la cultura de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.»

El Grup Popular va acceptar la introducció d'aquest nou títol amb una transacció a l'article 3.2 que digués: «Els mitjans públics de comunicació vetllaran pel compliment del model lingüístic previst en aquest Estatut d'autonomia.»⁵²

nat responsabilitat i generositat. Jo crec que avui capvespre toca exercir la generositat al grup que dona suport al Govern de les Illes Balears. De totes formes que quedi clar que la nostra postura és la que he manifestat, i el nostre vot serà el mateix que a la comissió parlamentària.»

51. Vegeu el *Diari de Sessions* del Ple del Parlament de les Illes Balears, sessió feta el 9 de maig de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 91, pàg. 4676 i 4677; el *Diari de Sessions* de la Comissió de d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears, sessió feta el 8 de juny de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 53, fascicle 1, pàg. 701, 702, 703 i 707, i el *Diari de Sessions* del Ple del Parlament de les Illes Balears, sessió feta el 13 de juny de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 96, fascicle 2, pàg. 4927, 4929, 4932, 4933 i 4935.

52. Transacció a la qual es va oposar el diputat Eduard Riudavets Florit amb aquestes paraules: «Sí, jo voldria manifestar que don suport al text que ha presentat el Grup Parlamentari Socialista, em sembla un text complet, clar i que, a més, garanteix el que pretén, la imparcialitat, la transparència i una, diguéssim, imparcialitat clarament davant posicionaments polítics. Però no votarem a favor de la transacció i demanaria al Partit Socialista que s'ho pensés alhora d'acceptar-la, perquè això és, quant a la llengua catalana, clarament s'estableix llavors a l'Estatut una norma de rang superior a la Llei de normalització lingüística i que per tant la condiciona, quan la Llei de normalització lingüística diu que la llengua catalana és la llengua d'ús dels mitjans de comunicació públics. En el moment que això s'incorpori, quedarà desvirtuada, desautoritzada per una norma de rang superior, com és l'Estatut.»

Vegeu el *Diari de Sessions* de la Comissió d'Assumptes Institucionals i Generals del Parlament de les Illes Balears, sessió feta el 8 de juny de 2006, VI legislatura, any 2006, núm. 53, fascicle 1, pàg. 748 i 749.

Però tot i que s'hauria pogut avançar en aquesta matèria i no es va fer, entenem que aquest precepte no té les conseqüències catastròfiques que intuïa aquest diputat, ja que es limita a fer una referència genèrica al model lingüístic previst a l'Estatut sense determinar la posició de la llengua pròpia en els mitjans de comunicació. Certament, la Llei de normalització inclou en l'article 28.1 el principi que consisteix que la llengua catalana ha de ser la llengua usual en els mitjans de comunicació de titula-

3.3. La tramitació a les Corts Generals

La tramitació a les Corts va millorar la regulació de la llengua, en la qual participen els grups parlamentaris minoritaris i els majoritaris. Els primers intentaren millorar-la en aspectes com el deure de conèixer el català, les relacions amb territoris de l'àmbit lingüístic català, els drets lingüístics i les modalitats lingüístiques. En el Congrés són el Grup Parlamentari Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds, el Grup Parlamentari Esquerra Republicana de Catalunya i en el Senat el senador Eduardo Cuenca Cañizares (Izquierda Unida) del Grup Parlamentari Mixt i el Grup Parlamentari Entesa Catalana de Progrés. En relació amb els segons, són els grups Popular i Socialista, que milloren la regulació de les modalitats lingüístiques i aproven alguna esmena transaccional.

Es torna a posar damunt la taula el tema de l'equiparació lingüística respecte del deure de conèixer el català, deure impropri que, com és sabut, s'hauria traduït en una simple presumpció *iuris tantum* de coneixement⁵³ i, per tant, hauria admès prova en contrari.

Aquest deure fou instat, sense èxit,⁵⁴ en el Congrés dels Diputats pel Grup Parlamentari Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds⁵⁵ i pel Grup Par-

ritat pública, però aquests preceptes no s'oposen a l'Estatut i, per tant, aquest no els deroga i en conseqüència manté aquest principi. Sobre el principi del català com la llengua usual en els mitjans de comunicació, vegeu l'article de Bartomeu COLOM PASTOR «Estatuto jurídico del catalán en las Illes Balears», a *Estudios jurídicos sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*, (José Manuel Pérez Fernández, coord.), Atelier, Barcelona, 2006, pàg. 341.

53. Així es com entén el deure de conèixer el castellà el Tribunal Constitucional, previst a l'article 3.2 de la Constitució. Vegeu la Sentència 74/1987, de 25 de maig, FJ 3, en la qual proclama que «No cabe objetar que el castellano es la lengua española oficial del Estado y que todos los españoles tiene el deber de conocerla (art. 3.1 de la Constitución), ya que lo que aquí se valora es un hecho (la ignorancia o conocimiento insuficiente del castellano) en cuanto afecta al ejercicio de un derecho fundamental, cual es el de defensa. En el fondo se trata de un derecho que, estando ya reconocido en el ámbito de las actuaciones judiciales-arts. 231.5 de la L.O.P.J. y 398, 440, 711 y 758.2 de la L.E.Cr., debe entenderse que también ha de reconocerse en el ámbito de las actuaciones policiales que preceden a aquéllas y que, en muchos casos, les sirven de antecedente. Ciertamente, el deber de los españoles de conocer el castellano, antes aludido, hace suponer que ese conocimiento existe en la realidad, pero tal presunción puede quedar desvirtuada cuando el detenido o preso alega verosíblemente su ignorancia o conocimiento insuficiente o esta circunstancia se pone de manifiesto en el transcurso de las actuaciones policiales.»

54. Vegeu *Reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears. Trabajos Parlamentarios*, Cortes Generales, Madrid, 2007, pàg. 476.

55. Va presentar l'esmena núm. 2 de substitució de l'article 4, amb la redacció següent:

«1. La lengua propia de las Islas Baleares es el catalán.

2. El catalán es la lengua oficial de las Islas Baleares. Todos los ciudadanos y las ciudadanas tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla y nadie puede alegar desconocimiento con validez jurídica.

3. La lengua catalana será la lengua de uso en las instituciones y administraciones públicas de las Islas Baleares.

lamentari Esquerra Republicana de Catalunya,⁵⁶ i en el Senat pel senador Eduardo Cuenca Cañizares (Izquierda Unida) del Grup Parlamentari Mixt⁵⁷ i el Grup Parlamentari Entesa Catalana de Progrés.⁵⁸ El Grup Parlamentari Català de Convergència i Unió en el Congrés va votar a favor de l'esmena número 114, que incorporava el deure en el Congrés.⁵⁹ El Grup Parlamentari Català en el Senat de Convergència i Unió i el senador Jorquera Caselas del Bloque Nacionalista Galego, integrat en el Grup Mixt, es varen abstenir en la votació de les esmenes que volien incorporar el deure, tot i que el representant del primer grup havia anunciat que votaria a favor.⁶⁰ El Grup Parlamentari de Senadors Nacionalistes Bascos (PNV) en el Ple del Congrés es va abstenir en la votació de l'article 4 per no incorporar el deure, tot i que va votar favorablement el conjunt de la proposta; en el Ple del Senat el Grup Parlamentari de Senadors Nacionalistes Bascos es va abstenir a les votacions sobre les esmenes presentades per Entesa i Esquerra Unida que pretenien la introducció del deure.⁶¹

4. *Corresponde a las Instituciones de la comunidad autónoma regular el uso del catalán, garantizar el uso normal y oficial del mismo y tomar las medidas necesarias par asegurar el conocimiento y el uso en todos los ámbitos de la sociedad.»*

Vegeu: *Reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears...*, *op. cit.*, pàg. 109 i 110.

56. Per mitjà de l'esmena núm. 114 de substitució de l'article 4.2, que proposava el text següent: *«Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de las Illes Balears tiene el deber y el derecho de conocerlas.»*

La justificació era la següent:

«De la misma manera que se ha aprobado el Estatuto de Catalunya, la mejor manera de hacer efectivo el bilingüismo en las comunidades con lengua propia diferente de la castellana es que las dos tengan el mismo rango en cuanto al derecho y deber de ser conocidas.»

Vegeu: *Reforma del Estatuto de Autonomía de las Illes Balears...*, *op. cit.*, pàg. 156.

57. Vegeu en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 381, l'esmena núm. 1 de substitució de l'article 4, igual que l'esmena presentada en el Congrés pel Grup Parlamentari Izquierda Unida -Iniciativa per Catalunya Verds, amb la justificació següent:

«Es una enmienda fundamental. Se trata de situar al mismo nivel de derechos y deberes las dos lenguas oficiales. Catalán y castellano.

En caso de que el BNG o CIU presenten la siguiente transaccional en nombre del PSM: «La lengua catalana, en su condición de idioma oficial tendrá la misma consideración a todos los efectos, en el ámbito territorial de las Islas Baleares, que la lengua castellana», la debemos aceptar.»

58. Vegeu l'esmena núm. 23 de substitució de l'article 4, amb la mateixa redacció i justificació que l'esmena 1 de la nota anterior en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 386, i la intervenció del senador Bonet i Revés en l'annex I recollida en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 466.

59. Vegeu *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 156, 288 i 296.

60. Vegeu les intervencions dels senadors Jorquera Caselas i Casas i Bedós del Grup Parlamentari Català de Convergència i Unió en el Senat en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 470, 471 i 460, i en l'annex II.

61. Vegeu *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 287 i 472.

Aquesta qüestió, de gran transcendència simbòlica i pràctica, fou el tema estrella de la discussió de l'Estatut, a què feren també referència explícita el president i la vicepresidenta del Govern de les Illes Balears i els diputats i senadors del Grup Popular, que rebutjaven el deure de conèixer el català amb els arguments de la llibertat, la igualtat, la Constitució no ho permet, el consens assolit l'any 1983 desplegat per la Llei de normalització, la notable implantació del català propi, no hi ha conflicte, ni confrontació, ni problema, som una societat oberta, tolerant i bilingüe. Val la pena resumir-los:

a) La llibertat.

El deure es tractaria d'una imposició i s'ha d'actuar sense impositcions; la tradició liberal balear; l'important és la llibertat individual, i en aquest Estatut la llibertat per parlar la llengua que desitgin els balears està perfectament garantida i per damunt d'aquesta llibertat no hi ha d'haver res, ni impositcions, ni deures ni conseqüents obligacions; sabem que alguns pretenen fer de la llengua un instrument de imposició de determinades opcions culturals —en ocasions en som víctimes— però per a nosaltres la llengua és un instrument de comunicació en llibertat; la llibertat fonamental de l'elecció de l'ús de la llengua; no hem convertit la llengua en un pretext de discriminació o, el que es pitjor, coacció indentitària.

b) No hi ha conflicte, ni confrontació, ni problema.

No permetrem que la llengua sigui un tema de confrontació ni un tema d'imposició; no hi ha conflicte a les Illes Balears, hi ha una convivència pacífica; la qüestió lingüística no és un problema.

c) Som una societat oberta, tolerant i bilingüe.

Formem una societat tolerant que advoca clarament per un bilingüisme com una forma de convivència útil i històrica; que registra una molt notable implantació del català propi; que no ha fet de la llengua un problema; som una comunitat bilingüe per la nostra tradició i passat singular; acceptam amb naturalitat una realitat plurilingüe viscuda en normalitat sense exclusions; la Comunitat Autònoma de les Illes Balears és absolutament bilingüe; som una comunitat oberta; l'Estatut practica un bilingüisme equilibrat i ben entès; nosaltres no renunciarem mai al nostre patrimoni cultural i lingüístic però tenim plena consciència de la nostra in-

62. Vegeu les intervencions del president de les Illes Balears Jaume Matas Palou, de la vicepresidenta Rosa Estaràs Ferragut, de les diputades Salom Coll i Sáenz de Santamaría Antón, i dels senadors Seguí Díaz i Gutiérrez González en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 47, 54, 82, 218, 416, 435, 436, 455, 464, 468 i 469, i en l'annex III.

serció en altres realitats més àmplies que són Espanya, la Mediterrània i Europa; davant el desafiament que suposa un model de un món global i que canvia, alguns han optat per guetos culturals, models tancats i excloents que separen entre el que és propi i el que és aliè; a les illes conviuen àmplies franges de població —l'anglès, l'alemany, el francès, l'italià, el català, el català propi de les illes i el castellà—, per a nosaltres això és part d'una riquesa que no estem disposats a renunciar.

d) La Constitució no ho permet.

La Constitució no ho permet; el deure no té cabuda en la Constitució; la Constitució només reconeix el deure de conèixer el castellà.

e) El consens.

Hi ha un acord fonamental dels grups majoritaris, diria que unànime, a les Illes Balears des de 1983 sobre el tractament de la llengua que interpreta el que diu la Constitució; el consens assolit l'any 1983 desplegat a través de la Llei de normalització.

f) La igualtat.

La igualtat (article 14 de la Constitució) no es pot rompre; si no es pot rompre la igualtat, no es pot reclamar per mitjà d'esmenes que jutges i fiscals que pertanyen a cossos nacionals hagin d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, perquè no hi hauria igualtat a l'hora de servir en jutjats o tribunals de l'àmbit català; això pot ser un mèrit però no una acreditació.⁶²

Els diputats o senadors del Grup Socialista o els representats socialistes del Parlament de les Illes Balears no donaren suport al deure ni plantejaren batalla contra el deure, tot i que un diputat va manifestar, referint-se al deure, que no era raonable la pretensió de traslladar a tots els estatuts de les comunitats on es parla català la mateixa configuració que s'ha fet a l'Estatut de Catalunya, ja que cal respectar el consens intern; a més adduïren que es molt important mantenir el consens que es va aconseguir l'any 1986 amb la Llei de normalització lingüística en matèria lingüística, ja que la confrontació i sobretot la confrontació entre els dos grups majoritaris acaba perjudicant la llengua més feble, i que a més a més no hi ha cap problema, no hi ha cap *casus belli*, el tema lingüístic no és motiu de confrontació social més enllà dels conflictes endomàtics provocats per algunes formacions.⁶³

63. Vegeu les intervencions dels diputats Jáuregui Atondo i Antich Oliver, i del senador Bellón Martínez en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 223 a 225, 433, 434 i 457, i en l'annex IV.

El Grup Parlamentari Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds va presentar en el Congrés l'esmena número 5, que proposava afegir un nou article 9 ter amb la redacció següent:

«Relaciones con comunidades del ámbito lingüístico catalán

1. La comunidad autónoma de las Islas Baleares establecerá relaciones habituales de cooperación con el resto de territorios del ámbito lingüístico catalán.

2. La comunidad autónoma de las Islas Baleares, en función de su historia común, cultura y lengua compartida, podrá establecer vínculos de cualquier tipo con el resto de Países Catalanes.»⁶⁴

El Grup Parlamentari Esquerra Republicana de Catalunya va presentar en el Congrés l'esmena número 113, que proposava afegir un nou article 2 bis amb la redacció següent:

«Artículo 2 bis. Los territorios con vínculos históricos, lingüísticos y culturales con las Illes Balears.

El Govern ha de promouer la comunicació, el intercanvi cultural y la cooperació con las comunidades y los territorios, pertenecientes o no al Estado español, que tienen vínculos históricos, lingüísticos, culturales y forales con las Illes Balears.

A estos efectos, el Govern y el Estado, según corresponda, pueden suscribir convenios, tratados y otros instrumentos de colaboración en todos los ámbitos que puedan incluir la creación de organismos comunes.»⁶⁵

Esmenes que foren objecte de transacció i varen donar lloc a l'article 5 amb la redacció següent:

«El Govern ha de promoure la comunicació, l'intercanvi cultural i la cooperació amb les comunitats i els territoris, pertanyents o no a l'Estat espanyol, que tenen

64. Vegeu *Reforma del Estatuto...*, op. cit., pàg. 110.

65. Esmena que tenia la justificació següent:

«Hasta el siglo XVIII, los territorios pertenecientes a la Corona de Aragón mantenían estrechas relaciones, de todo tipo entre ellos. Siglos después y a pesar de las diferentes políticas centralizadoras del Estado y disgregadoras de las que se vino a llamar «la España asimilada» a finales del XIII (sic), estos territorios mantienen su vinculación básicamente económica y comercial por lo que debe preverse la promoción del intercambio entre los mismos.»

Vegeu *Reforma del Estatuto...*, op. cit., pàg. 155 i 156.

vincles lingüístics i culturals amb les Illes Balears. A aquests efectes, el Govern de les Illes Balears i l'Estat, d'acord amb les seves respectives competències, podran subscriure convenis, tractats i altres instruments de col·laboració.»

En canvi, no varen reeixir les esmenes referides als drets lingüístics presentades en el Congrés pels grups parlamentaris Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds⁶⁶ i per Esquerra Republicana,⁶⁷ i en el Senat per Entesa Catalana de Progrés.⁶⁸

En el Congrés els grups parlamentaris Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds i Esquerra Republicana varen presentar sengles esmenes per suprimir les paraules Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera de l'incís que regulava les modalitats lingüístiques,⁶⁹ que no varen prosperar.⁷⁰ D'altra banda, el Grup Socialista i el Grup Popular varen consensuar i presentar 35 esmenes coincidents, dues de les quals, la 47 i la 82, es referien a la regulació de les modalitats lingüístiques⁷¹ que feia l'article 33 de la proposta (ara 35), que el Grup Socialista no veia amb bons ulls. Es va tornar a redactar l'incís, que va quedar de la manera següent:

«Las modalidades insulares del catalán, de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera, serán objeto de estudio y protección, sin perjuicio de la unidad de la lengua.»⁷²

66. Esmena núm. 6 que en el títol dels drets, els deures i les llibertats dels ciutadans i ciutadanes de les Illes Balears incloïa quatre articles referits a drets i deures de coneixement i ús de les llengües, drets lingüístics davant les administracions públiques i les institucions estatals, drets lingüístics dels consumidors i usuaris, i drets lingüístics en l'àmbit de l'educació. Vegeu *Reforma del estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 114 i 115.

67. Esmena núm. 118 que incloïa en un nou article 13 bis els drets lingüístics davant les administracions públiques i les institucions estatals. Vegeu *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 157.

68. Esmena núm. 28 que incloïa en un nou article 14 els drets lingüístics davant les administracions públiques i les institucions estatals, del mateix contingut que l'esmena de la nota anterior. Vegeu *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 387 i 388.

69. Sobre la unitat de la llengua catalana i les modalitats lingüístiques, vegeu les intervencions de Esteban Bravo, Navarro Casillas, Rodríguez Sánchez, Matas Palou, Salom Coll, Xuclà i Costa, Antich Oliver, Estarás Ferragut, Bonet i Revés i Bellón Martínez en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 65,66,72,82,220,216, 217,224, 416, 431 i 433, i en els annexos I, II, III i IV.

70. Són les esmenes núm. 32 i 131. Vegeu el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 121, 160 i 161.

71. Vegeu el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 130 i 144.

72. L'article 35 ha estat comentat per Joan MELIÀ GARÍ en el llibre *Comentaris a l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears* (Avel·lí Blasco Esteve, dir.), Civitas, Madrid, 2008, pàg. 585 a 595.

4. A tall de conclusions

La reforma de 2007 presenta llums i ombres:

a) Ofereix algunes millores respecte del que podríem denominar marc general de l'estatut lingüístic i, fins i tot, en un aspecte del mateix estatut lingüístic. Se'n poden fer ressaltar les següents:

1. En el preàmbul declara que la llengua catalana és un element identificador de la societat i un element vertebrador de la identitat.⁷³

2. En l'article 1 proclama que les Illes formen una nacionalitat històrica, proclamació que per cert no té traducció directa en un millora del que podríem caracteritzar com a nucli essencial de l'estatut lingüístic, però sí que té conseqüències jurídiques i una traducció indirecta si la connectem amb el que disposa l'article 12.4, que comentarem més endavant.

3. Es millora quant a les relacions entre territoris de parla catalana. En efecte, en l'article 5 estableix un mandat dirigit al Govern de les Illes Balears en virtut del qual ha de promoure la comunicació, l'intercanvi cultural i la cooperació amb les comunitats i els territoris que tenen vincles lingüístics i culturals amb les Illes Balears.⁷⁴ Com hem explicat, aquest precepte té l'origen en dues l'esmenes presentades en el Congrés pels grups parlamentaris Esquerra Republicana de Catalunya i Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds, que, foren objecte de transacció, però que no és nou, ja que la disposició addicional segona del primer Estatut, el de 1983, ja possibilitava subscriure convenis per salvaguardar el patrimoni lingüístic comú, així com establir comunicació cultural entre les comunitats de parla catalana,⁷⁵ precepte que l'Estatut reformat manté a la mateixa disposició addicional segona.

La novetat de la reforma ara consisteix que el precepte també es regula en el títol primer, que s'introdueix com un mandat, que ja no es preveu que s'hagi de fer sempre una sol·licitud prèvia al Govern de l'Estat o a les Corts Generals;

73. Amb aquestes paraules:

«La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, i la nostra cultura i tradicions són elements identificadors de la nostra societat i, en conseqüència, elements vertebradors de la nostra identitat.»

74. Aquest precepte ha estat comentat per Lluís SEGURA GINARD a *Comentaris a l'Estatut d'autonomia...*, *op. cit.*, pàg. 82 a 87.

75. Vegeu la nota 13. La disposició addicional segona actual, que conserva el primer paràgraf, ha estat comentada per Lluís SEGURA GINARD en el llibre *Comentaris a l'Estatut d'autonomia...*, *op. cit.*, pàg. 1350 a 1353.

es flexibilitzen les tècniques de comunicació, d'intercanvi i de cooperació, ja que, a més de convenis i tractats, preveu «altres instruments de col·laboració», i els qui poden subscriure aquests instruments són l'Estat o el Govern de les Illes Balears; per tant, en conjunt, es millora tècnicament el precepte. Però al mateix temps aquesta és una de les nou transaccions que fan els dos grups majoritaris, Popular i Socialista, als minoritaris Esquerra Republicana i Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds, a més d'una esmena sobre els drets en relació amb la identitat del poble de les Illes Balears que més endavant comentarem, amb la intenció de poder incorporar-los a l'acord inicial de la reforma de l'Estatut,⁷⁶ però sense acceptar res important del que demanen: el deure de conèixer la llengua pròpia o els drets lingüístics.

4. L'article 12.4, que explicita que és un principi rector de les polítiques públiques, estableix que les institucions pròpies han d'orientar les funcions de poder públic en el sentit de consolidar i desenvolupar les característiques de nacionalitat comuna dels pobles de les Illes. Precepte d'una importància cabdal, ja que, d'una banda, la llengua és una característica de nacionalitat i, de l'altra, la consolidació i el desenvolupament d'aquesta característica està lligada a la idea de recuperació i, per tant, de normalització de la llengua pròpia.

El precepte millora el que disposava l'anterior article 9 en la mesura que implica en aquesta tasca els consells insulars i l'Administració autonòmica, que són institucions pròpies de la Comunitat Autònoma.⁷⁷ Cal tenir en compte que la primitiva redacció de l'Estatut, la de 1983, es referia només a les institucions d'autogovern, això és, en aquells moments, el Parlament, el president i el Govern, concepte que les successives reformes de l'Estatut i diferents sentències del Tribunal Constitucional han ampliat al Consell Consultiu i la Sindicatura de Comptes, i que la reforma de 2007 ha estès als consells insulars.⁷⁸ Ara, a la reforma del 2007, l'Estatut es refereix a un concepte més extens que el d'institucions d'autogovern, que, evidentment, inclou aquestes institucions, però també les institucions que són pròpies de la Comunitat Autònoma però que no són d'autogovern, com ara l'Administració pública de la Comunitat Autònoma.

76. Intenció reconeguda per la diputada Salom Coll a la seva intervenció a la Comissió Constitucional en la sessió feta el 13 de desembre de 2006. Vegeu el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 213.

77. De conformitat amb els articles 30.1, 39 i 61 de l'Estatut.

78. Com ha posat de manifest Bartomeu COLOM PASTOR en el seu article «La potestad organizativa de las comunidades autónomas», *Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica*, núm. 306, gener-abril de 2008, pàg. 213.

5. En l'article 14.3 proclama amb caràcter general el dret d'opció lingüística dels ciutadans i el dret a ser atesos en la llengua escollida davant l'Administració de la Comunitat Autònoma.

6. L'article 18.3, entre els drets en l'àmbit cultural en relació amb la identitat del poble de les Illes Balears, proclama que els poders públics de les Illes Balears han de vetllar per la protecció i la defensa de la identitat i els valors i interessos del poble de les Illes.⁷⁹

b) Tanmateix, es manté el nucli de l'estatut lingüístic, i per tant podríem afirmar que s'ha desaprofitat una ocasió per avançar si tenim en compte les circumstàncies següents:

1. Tot i els esforços fets pels especialistes, les entitats o els grups parlamentaris per enfortir la posició de la llengua pròpia, a tots els nivells (Comissió Assessora, Parlament, Congrés, Senat) i a tots els camps (polític, però també quant al debat públic), realment ha triomfat la tesi que era preferible no tocar res. Les novetats de la reforma són escasses. Val la pena repassar el que no s'ha fet: l'Estatut no defineix llengua pròpia, ni llengua oficial, ni assenyala les conseqüències que se'n deriven; l'Estatut no preveu un catàleg de drets i deures lingüístics o principis rectors en matèria de llengua, la descripció de la competència en matèria de llengua és la típica d'un Estatut tramitat per la via de l'article 143 de la Constitució, ja que és la descrita en l'article 148.1.17, competència sobre l'ensenyament de la llengua catalana, tot i que aquesta competència és més extensa si tenim en compte altres preceptes de l'Estatut, en aquest cas l'article 4.3;⁸⁰ no inclou cap conquesta duta a terme per la Llei de normalització o els reglaments que la despleguen; no avança en l'equiparació perquè no es proclama el deure de conèixer el català, i no regula la projecció

79. Aquest precepte que s'introdueix en el Congrés dels Diputats constitueix una de les nou esmenes transaccionals que fan els dos grups majoritaris, Popular i Socialista, als minoritaris a les esmenes d'Esquerra Republicana i de Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds.

El precepte ha estat comentat per Pere OLLERS VIVES a *Comentaris a l'Estatut d'Autonomia...*, *op. cit.*, pàg. 207.

80. Vegeu els articles de Bartomeu COLOM PASTOR «El repartiment de competències per regular l'ús de les llengües oficials i el principi que els ciutadans no en podem al·legar desconeixement» en el llibre *Llengua i dret. Treballs de l'àrea 5 del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana Barcelona-Andorra 1986*, Institut d'Estudis Autònoms, Barcelona, 1987, pàg. 181, i «Els principis de la Llei de normalització lingüística a les Illes Balears», *op. cit.*, pàg. 58 i 59. Com és sabut, el Tribunal Constitucional ha interpretat de manera més extensa aquesta competència tenint en compte el que es preveu en l'article 6.2 de l'Estatut basc i l'article 3 de l'Estatut català de 1979, del qual l'article 4.3 de la reforma és pràcticament reproducció. Vegeu les sentències 82/1986, FJ 4 a 6; 83/1986, i, sobretot, la Sentència 74/1989, de 24 d'abril, FJ 3 i 4.

exterior de la llengua, ni cap normativa per pal·liar els incompliments de l'Estat en matèria de llengua pròpia a l'Administració de justícia i a l'Administració perifèrica, ni tampoc per facilitar la utilització de la llengua a les institucions centrals de l'Estat.

2. No s'ha aprofitat la reforma per aconseguir l'equiparació de la llengua catalana amb la llengua castellana, el mateix estatus, condició necessària perquè els catalanoparlants puguin tenir els mateixos drets que els qui parlen castellà. Equiparació que, entre altres aspectes, exigia el deure de conèixer la llengua catalana.

3. L'article 3, el que tradicionalment ha regulat en el títol I la llengua pròpia, passa a ser l'article 4, i en el seu lloc es regula el fet insular, per la qual cosa el fet insular es prioritza o s'hi dóna més importància que a la llengua pròpia.

Annex

Posició del president i de la vicepresidenta del Govern de les Illes Balears i dels grups parlamentaris a les Corts Generals sobre el deure de conèixer la llengua catalana, la unitat lingüística i les modalitats.

I

Posició dels grups parlamentaris Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds i Esquerra Republicana de Catalunya.

A) Congrés

1. Debat de totalitat al Ple del Congrés dels Diputats

a) Intervenció del diputat Cerdà Argent del Grup Parlamentari Esquerra Republicana:

«Sabe usted que el Estatut que ha sido aprobado por el Parlament y que hoy tomamos en consideración no cumple con las demandas de gran parte de la sociedad civil. Ahora, la Obra Cultural Balear, que cuenta con más de 5.000 asociados —y usted lo es—, reclama la homologación en derecho y deberes entre la lengua castellana y la lengua catalana. Y digo yo que, para ser liberal con la misma liberalidad con que usted dice que no impondrá a nadie el catalán, hágalo usted con el castellano. Tampoco vamos a imponer a nadie el castellano. Esto no es ser liberal, esto es hacer trampa. La igualdad jurídica es lo que permite hacer convivir las dos lenguas, que cualquier ciudadano puede y deba conocer las dos lenguas que son oficiales en su país; si no —no tiene que ver con

la liberalidad-. Usted está primando una lengua en detrimento de otra, y da la casualidad de que la lengua que prima es la castellana frente a la lengua propia de las Illes Balears. No tiene nada que ver con el liberalismo; si no, aplique esa misma liberalidad a la lengua castellana y verá cuáles son los resultados.»

b) Intervenció de la diputada Navarro Casillas del Grup Parlamentari Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds:

«Otra cuestión fundamental para Izquierda Unida, y reflejo del talante del Partido Popular, ha sido la no inclusión del deber de conocimiento d l catalán como lengua propia de las Illes Balears. Señora Salom, el deber de conocimiento de catalana no implica obligar a hablar catalán, no tiene que ir la Guardia Civil persiguiendo a aquellos que no hablen catalán por las calles; no se preocupen, tranquilícese y, desde luego, esto no pasa en Cataluña, se lo aseguro. Todos los grupos querrían que este mandato estuviera recogido; ustedes fueron los únicos que se negaron. Esto no ayuda a alcanzar consensos. Y además aquí, tal como ha sido su intervención, se ha vanagloriado de que determinados grupos no votaran favorablemente esta reforma estatutaria. Se hubiera aprobado por unanimidad y para nosotros desde luego esto es una lástima. Y a la vista de la invitación a la negociación global que ha hecho el Partido Popular, que ha dicho que quiere que no sea un Estatuto excluyente, les digo que aquí tiene una buena oportunidad para abrir la negociación al resto de los grupos. Sencillamente se pide dar el mismo trato a la lengua propia y a los ciudadanos de las Illes Balears que a la lengua castellana común, es decir, mirar hacia tu pueblo y que el Estatuto sea su reflejo. Señorías, es evidente que aquí no han hecho un buen trabajo. Además, se da un paso atrás reconociendo las variedades dialectales de cada isla. Ustedes saben que dividir una lengua es hacerla mas débil y de abí su campaña secesionista tan conocida con el valenciano. Abrir caminos de división de la lengua es trabajar por su desaparición y aquí se esta aplicando aquello de divide y vencerás.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Congrès dels Diputats*, sessió plenària núm. 181, de 12 de setembre de 2006, núm. 197, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, op. cit., pàg. 62 i 66 .

B) Senat

1. Comissió General de Comunitats Autònomes

Intervenció del senador Bonet i Revés del Grup Parlamentari Entesa Catalana de Progrés:

«M'ha semblat veure, senyora Estaràs, una mica de crítica velada al que podria dir el text de l'Estatut català. En el tema de la llengua, he vist el tema de la

obligatorietat. Si em permet, no sóc un jurista, però m'agrada mirar la Constitució i m'agrada interpretar-la i d'alguna forma arribar fins a les últimes conseqüències del què hi diu. En primer lloc, si mirem els títols de la Constitució que parlen de les llengües, veiem el preàmbul. El preàmbul diu... un dels primers punts del preàmbul és que la Constitució espera “*proteger a los pueblos de España en el ejercicio de sus lenguas*”. Primer diu que Espanya és plural: hi ha “*pueblos d’España*” al preàmbul, no diu que hi ha “*un pueblo español*”, diu que hi ha “*pueblos d’España*”, ho podem mirar. i parla de “*en el ejercicio de sus lenguas*”. Per tant, està dient que Espanya té pobles i té llengües.

Després, si anem a l'article 3, diu que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. O sigui, no diu “l'espanyol”. I a vegades això ho veim, que molta gent diu: “la llengua espanyola, la llengua espanyola”. No existeix a la Constitució una llengua espanyola. N'hi ha moltes, de llengües espanyoles. El castellà és la llengua espanyola oficial a tot l'Estat i el català és la llengua espanyola oficial a algunes Comunitats Autònomes. I quan parla del castellà, que és la llengua espanyola oficial a tot l'Estat, i com a llengua oficial, tot ciutadà de l'Estat té el deure de conèixer-la, jo entenc de la mateixa manera que com que el català, per exemple a Catalunya o a les Balears, és llengua oficial espanyola, de la mateixa manera que és espanyol el castellà, i de la mateixa manera que és oficial el castellà, aleshores he d'entendre que no és cap imposició, sinó que és un exercici d'absoluta racionalitat i absoluta simetria i absolut equilibri i absoluta justícia que també sigui obligatòria per als ciutadans d'aquell territori. Això no és cap imposició, senzillament és una interpretació potser saxona, de protestant, de moral protestant i no de moral catòlica que és el que tenim aquí.

I per tant jo no li veig cap mena de problema a això. Hi ha llengües oficials, llengües espanyoles. Tan espanyola és la llengua castellana, segons la Constitució, com tant espanyola és la llengua catalana o la llengua gallega segons la Constitució, perquè la Constitució diu que tots els espanyols són iguals. Per tant, totes les llengües espanyoles són iguals, en principi. Aleshores, que hi hagi aquest “retintín”, que uns si ho imposen son uns energúmens i els altres ho poden imposar a tot l'Estat, jo la veritat no ho acabo de veure. O som energúmens tots o no ho som ningú.

{...}

Jo voldria abundar una mica en la qüestió lingüística i en la qüestió de la unitat i diversitat de les llengües. Aquests dies hi ha un diari català que està regalant —això que és fa els diumenges— uns DVD de Joan Manel Serrat. I jo

recordava aquell episodi del “La la la”, en què Joan Manel Serrat, en un moment donat va reclamar poder representar Espanya cantant en català. Clar, jo em feia aquesta reflexió “home, ja s’ha mort el Franco, ja tenim Autonomies, ja tenim una Constitució que reconeix les llengües oficials...” I la meva pregunta és: pot avui algun cantant en gallec anar a l'Eurovisió i representar Espanya? Pot anar algun cantant en català al festival d'Eurovisió i representar Espanya? I per què no s’ha fet, això? Per què no es fa? Ah, misteris de la Santíssima Trinitat! I en euskera, naturalment.

Aquesta qüestió està sempre pendent. Parlem molt de l'Espanya plural, però ningú no se l'acaba de creure. Per què de fet som més catòlics que protestants. De fet hi ha una cosa que veiem clara i una altra que és menor.

“Vostè ha parlat de bilingüisme pacífic. Escolti, jo sóc pacífic! Jo no soc un radical, eh? Jo aspiro a ser racional. Ja sabem que tots som animals, però som racionals.

Sí. El bilingüisme: bé, el problema —i això ho veiem i ho sabem els que estem en territoris on hi ha dues llengües oficials— és que els que més invoquen el bilingüisme són aquells que són monolingües i no volen ser bilingües. Són els que invoquen el bilingüisme. I això, estadísticament. Els que més es queixen, els que fan moviments, que fan “*manifestos*” i fins i tot partit son aquells que no volen ser bilingües. I això és una cosa estadística, volen ser monolingües. No volen fer bo aquell refrany tan castellà que diu: “*donde fueres, haz lo que vieres*”. I ells volen fer que “*donde fueres, haz como si no vieres ni oyeres*”. Per tant, jo crec que això no està bé.

I com que vull ser racional, jo crec que el que estem parlant és de racionalitat jurídica. No d'imposicions, no de sentiments, no de gent que es baralli pels carrers per l'amor de Déu! d'això ningú en parla, sinó de pura racionalitat jurídica, pura equitat jurídica. I jo diria que en qualsevol legislació comparada, una Constitució com l'espanyola, que és bastant oberta, -i això ho diu un d'Esquerra Republicana-, permet moltes interpretacions. Una altra cosa és que s’hi imposi una interpretació des d'unes majories o el que sigui, però permet moltes interpretacions. Jo diria que en qualsevol legislació comparada, la Constitució espanyola amb la realitat que té, amb la legislació suïssa, belga, canadensa... jo crec que la igualtat jurídica de tots els ciutadans, la única manera de garantir-la, és que hi hagi una autèntica simetria allà en els territoris on hi hagi dues llengües oficials. En els territoris on hi ha dues llengües oficials —per definició d'oficial— ningú, cap ciutadà d'aquell territori, pot al·legar desconeixement d'una de les llengües. I d'això és del que es tracta. Per

tant, jo ho veig lògic, natural i absolutament simètric, i jo diria que d'aquesta manera garantim la igualtat. La igualtat vol dir igualtat en drets i deures, i aquí resulta que la interpretació és que n'hi ha uns que tenen l'obligació de saber una llengua i un altre que només és el dret. no em dirà si no hi ha una autèntica simetria. Li estic parlant de racionalitat, no d'imposició. Jo dic que per fer la normalització lingüística, què s'ha de fer? «Doncs el que no parli...!» No home, no! S'han de fer les coses de manera que fan els sociolingüistes, de manera que hi hagi també racionalitat i seny però del punt de vista de la legislació i del punt de vista dels textos jurídics s'ha de garantir la igualtat...

I jo crec que la interpretació que vostè fa de la Constitució és errònia. Jo me la miro i me la remiro i me la contraremiro i diu que hi ha una oficialitat que vol dir, a tot el territori, el deure. I també hi ha una oficialitat que allà on diu el territori, també el deure. O en un lloc és oficial i en un altre no és oficial? En un lloc "oficial" vol dir el deure de conèixer-la i en un altre "oficial" no vol dir el deure de conèixer-la? Doncs ja em dirà vostè què vol dir oficial en un lloc i en un altre! Per tant jo diria que... i amb això vull dir que sense acritud, però jo crec amb racionalitat crec que dir que els textos jurídics... una altra cosa és la normalització lingüística que es faci i l'ús que es faci... però els textos posin que hi ha l'obligació de conèixer les dues llengües, jo això no veig que sigui conculcar els drets humans, de cap manera.

Després vostè ha parlat de la diversitat lingüística, com si m'hagués acusat a mi de que amb les esmenes i tal estem en contra de la diversitat lingüística. Jo soc un gran admirador de la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua o de la Reial Acadèmia de la llengua espanyola o castellana, que ha fet una cosa molt sàvia, i és que va mirar d'aplegar totes les diferències, totes les diversitats hi ha una unitat respectant la diversitat. I això crec que hauria d'estar al model, perquè una llengua avui en dia, en l'era de la globalització, si no intenta tenir una mica de massa crítica està perduda. Això ho sabem. I, per tant, que hi hagi una llengua en els territoris antics de la Corona d'Aragó, exceptuant Aragó, que també la té una part, que tinguin una mateixa preocupació pel desenvolupament i per com fer front els reptes de la globalització d'aquesta llengua preservant les diferències i les diversitats, i fins i tot la nomenclatura de com es diu la llengua en una part del territori, ens sembla que és una cosa racional. Hem de prendre model, hem d'aprendre dels castellans, amb la Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua.

És cert que hi ha una tendència i una propensió a un cert centralisme barceloní. En fi, jo soc de Lleida i també això ho sabem. I per tant aquesta propensió

pot ser s'ha de moderar, però el que és cert és que no te cap sentit que no hi hagi un organisme de unió dintre la diversitat que vetlli, salvant les diferències, i singularitats i les especificitats, perquè aquesta llengua pugui fer front al mercat global, fer front a totes les llengües del món.

I bé, això és una mica el que nosaltres d'alguna forma defensarem. Amb aquestes esmenes, bàsicament, també les que s'han parlat, perquè per la pròpia naturalesa de l'Entesa... doncs també ens devem, heretem les esmenes que venen del Congrés, doncs també em remeto a algunes defenses que ha fet el senyor Cuenca Cañizares.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Senat*, Comissió General de Comunitats Autònomes, sessió de 13 de febrer de 2007, núm. 419, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, op. cit., pàg. 422, 430 i 431.

2. Ple

Intervenció del senador Bonet i Revés del Grup Parlamentari Entesa Catalana de Progrés:

«Como ustedes saben, y ya ha dicho nuestro portavoz, el senador Aleu, la composición del Grupo Parlamentario de Entesa Catalana de Progrés explica por qué hemos presentado 47 enmiendas en el trámite del Senado. Tanto Esquerra como Iniciativa Per Catalunya-Verds, Esquerra Unida i Alternativa tienen sus referentes en Baleares, que han quedado fuera del pacto, y por ello presentamos con naturalidad y legitimidad aquello que una parte de la sociedad de las illes, si bien no mayoritaria, plantea.

En Entesa somos conscientes de que estamos ante el final de un proceso en el que todo está dicho, todo el mundo ya se ha pronunciado, y ya no puede prosperar ninguna enmienda; y por ello hemos retirado todas las que habíamos presentado, excepto una, motivo por el que me atrevo a pedir la indulgencia del señor presidente si me excediera en algo del tiempo asignado.

Queremos que el hecho de retirar nuestras enmiendas, excepto una, se interprete en el sentido de que, al aprobarse este Estatuto, todos los grupos que configuran Entesa cerrarán filas en su defensa. La enmienda que hemos mantenido es la que se refiere al deber de los ciudadanos de las islas Baleares de conocer las dos lenguas oficiales, y dice exactamente lo siguiente: «Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de las Illes Balears tienen el deber y el derecho de conocerlas.

Ciudadanía es un concepto que significa, sobre todo, ser sujeto de derechos y deberes por igual, y nuestra enmienda plantea pura y llanamente la igualdad jurídica, es decir,

ciudadana de las dos lenguas oficiales. No hay nada perverso ni malévolo detrás de ello; hay sólo una atenta lectura de la Constitución.

Porque, señorías, ¿qué dice la Constitución sobre las lenguas? En el párrafo cuarto del Preámbulo se proclama la voluntad de proteger a todos los españoles y pueblos de España en el ejercicio de sus lenguas. ¿Qué cabe deducir de ello? Pues que no hay una lengua española común, sino que los españoles tienen lenguas diversas, interpretación ésta claramente confirmada en el artículo 3 de la Constitución que dice así: 1. El castellano es la lengua oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla. 2. Las demás lenguas españolas también serán oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos.

Es decir hay una lengua española oficial en todo el Estado, que es la castellana, y conlleva para todos los españoles el deber de conocerla. Pues bien, señorías, el segundo punto asegura que las otras lenguas españolas también serán oficiales en las respectivas comunidades autónomas si así lo recogen los estatutos. Así pues, es un ejercicio de pura lógica deducir el concepto de oficialidad del que resultaba el deber de conocer la lengua para todos los ciudadanos españoles no puede rebajarse ante otra lengua, también española, al que se declara oficial en un territorio. Si los españoles somos iguales ante la ley, las lenguas españolas también deben serlo en sus ámbitos de actuación. Pero algo tan racional como esto escandaliza y nosotros nos preguntamos por qué. En mi opinión, en el fondo nadie se cree del todo que no haya un ranking de españolidad en las lenguas españolas. Seguramente —pero esto no lo dice la Constitución— se da por sentado que hay un lengua española más española, que es la castellana, y otras, también españolas, pero no mucho, que son el catalán-valenciano-balear, siguiendo el Alcover-Moll, el gallego o el euskera.

Así que en el fondo esta enmienda es de un radical y profundo españolismo.

Azaña lo decía en su discurso del 22 de octubre de 1938 sobre el uso de las lenguas en el proyecto de Constitución de la República: La cultura castellana y la cultura catalana son la cultura española, y cada una de ellas forma su parte alícuota en la cultura de mi patria. Esto decía Azaña, (Rumores.)

Pero lo que Azaña tenía tan claro parece que aún no lo tiene la sociedad española en general.

Se dice que la política es pedagogía, pero de momento parece que brilla por su ausencia y más aún si nos remitimos al bochornoso espectáculo ante una pregunta de esta mañana. Hay un to be or no to be de la España plural. Es la resolución de este dilema. ¿Son todas las lenguas españolas iguales en derechos? Si analizáramos la legislación

comparada —Suïza, Bèlgica, Canadà o Paraguai—, veríamos que los juristas y políticos de dichos países nos explicarían cómo aún hay enmiendas como la presente, y más aún que se rechazara.

La prueba del algodón es preguntarse si se puede representar a España expresándose en una lengua española diferente a la castellana. ¿Cuándo habrá por ejemplo un cantante que represente a España en Eurovisión cantando en catalán, euskera o gallego? Franco prohibió a Serrat cantar en catalán en Eurovisión, pero no veo claro si la actual democracia española lo hubiera estimulado. En definitiva, la democracia española, la España plural, tendría que tener como factor intrínseco la igualdad de consideración jurídica para todas sus lenguas. Pero de momento esto queda aún pendiente.

Ya termino, señor presidente. En cualquier caso deseamos de todo corazón que el Estatuto que hoy se aprobará signifique identidad, aporte prosperidad y un futuro para el pueblo de las Illes Balears.

Moltes gràcies.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Senat*, sessió de dia 21 de febrer de 2007, VIII legislatura, núm. 111, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 466.

II

Posició del Bloque Nacionalista Galego i dels grups parlamentaris Basc (EAJ-PNV), Senadors Nacionalistes Bascos i Català en el Senat de Convergència i Unió.

A) Congrés

1. Debat de totalitat al Ple del Congrés dels Diputats

a) Intervenció del diputat Esteban Bravo del Grup Parlamentari Basc (EAJ-PNV):

«Después de la intervención de algún representante en esta tribuna diré que parece curioso que cuando se habla de otros idiomas distintos del castellano siempre estemos subrayando la dialectalización. Personalmente soy un gran defensor de dialectos y diversas hablas, pero esas ganas de remarcar la dialectalización contrasta con que nadie suele citar cuando se habla del castellano, del extremeño, del canario, de la forma de hablar castellano en Aragón o del andaluz, así como de las diversas variedades del castellano en Andalucía.»

b) Intervenció del diputat Rodríguez Sánchez del Bloque Nacionalista Galego:

«Se trata, en el caso de las Illes Balears, de un territorio con lengua, cultura e historia propias, específicas, diferenciadas; en algún caso, en el terreno de la lengua, de la cultura y también de la historia, compartida en muchos momentos por otros territorios que hoy conforman el Estado español, con lo cual no es precisamente una invención de nombrar en cierta medida a estos territorios, si desde el punto de vista lingüístico y cultural hablamos de países catalans. Pues bien, señorías, el problema de la lengua catalana en el caso del territorio de las Illes Balears no se puede interpretar como una cuestión de carácter individual porque las lenguas no son cuestiones individuales, son cuestiones de carácter social. Y si se trata de que los individuos podamos ejercer en igualdad de derechos en el caso de que existan dos idiomas, uno de ellos autóctono, propio y el otro impuesto a través de un proceso histórico, está claro que hay que homologar su estatus jurídico con todas las consecuencias, y esto solamente va a ser un instrumento para poder combatir la desigualdad real que existe en la sociedad, en la economía, en la cultura, en los medios de comunicación, en las posibilidades abiertas, incluso desde el punto de vista de la promoción personal. Nosotros pensamos que no se puede prescindir de aplicar un concepción constitucional extensiva que homologue también al catalán con el castellano en cuanto a ser un derecho y un deber prioritario, sobre todo, para las administraciones públicas y para quien tenga que tener un puesto en esas administraciones. Difícilmente voy a poder yo ejercer mi derecho de gallego hablante en mi territorio o un catalán parlante en el territorio de las Illes Balears si la Administración de Justicia no me tiene que atender en este idioma, si las ventanillas de cualquier juzgado o registro civil no me tienen que atender en este idioma o si una empresa privada me puede poner reparos o me puede echar del trabajo por utilizar el idioma que, sin duda alguna, se reconoce que es un idioma de carácter oficial. Pero es que, señorías, hay una contradicción porque en el preámbulo se asume —nada menos— que el catalán es el elemento vertebrador de la identidad. Nosotros compartimos que el catalán es el elemento vertebrador de la identidad de las Illes Balears. Si es el elemento vertebrador, hay que dar una propuesta estructural que garantice que el catalán va a subsistir, resistir y avanzar como lengua propia del país, y que no hay preocupación en absoluto. Aunque el catalán aumente sus usos desde el punto de vista social en su territorio, eso no quiere decir que los catalanoparlantes o la población de las Illes Balears, como la de Galicia, vayan a prescindir del conocimiento de un idioma inevitable desde el punto de vista de su difusión internacional y de los medios que tiene a su alcance. Como me gusta decir, el castellano no se aprende en la escuela. El castellano desgraciada o afortunadamente, viene ya de la vida familiar, de la vida de la calle, de leer los periódicos, simplemente de adaptarse a las condiciones dominantes de la existencia. Esto llama la atención en un texto —y es un caso diferenciado respecto de Valencia, que nosotros celebramos y ade-

más consideramos que es una gran virtud de la clase dirigente de las Illes Balears—: aceptar que efectivamente el catalán es una lengua única en todos sus territorios. La preocupación por la unidad de la lengua se refleja en el artículo 33, a pesar de esa obsesión, sin duda enxebrista que decimos en gallego, por decir que esa lengua tiene muchas variantes. ¡Hombre, claro! Y el español tiene muchas variantes, pero no variantes con América, es que simplemente no creo que hable igual un campesino de Santander que uno de Sevilla, en absoluto. No creo que haya más diferencias entre los catalanoparlantes. Esta obsesión dialectalizante es propia de clases dirigentes que no acreditan en el propio país ni en la propia lengua, y ahí eso sería totalmente innecesario.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Congrés dels Diputats*, sessió plenària núm. 181, de 12 de setembre de 2006, núm. 197, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, op. cit., pàg. 65 i 72.

B) Senat

1. Comissió General de Comunitats Autònomes

Intervenció de la senadora Loroño Ormaechea del Grup Parlamentari Senadors Nacionalistes Bascos:

«Por otro lado, creo que el senador Seguí ha hablado de especificidades lingüísticas al mencionar que el catalán que se habla en las Islas Baleares tiene sus especificidades y, en este sentido, he de decir que el euskera también y por ello se han reconocido como tales las distintas peculiaridades ya que se respetan en cada zona del territorio, porque nuestro caso existen siete dialectos o euskalkis; y, además, cada territorio histórico tiene también sus matizaciones, sus particularidades y especificidades. Por tanto, me da la sensación de que se utiliza este argumento como excusa cuando hablamos de derechos y deberes pero, desde mi punto de vista, ésta no es justificación suficiente.

En este sentido, el senador Gutiérrez hacia alusión ha que, en cierto modo, los jueces, fiscales, etcétera, no tenían igualdad de oportunidades si, de entrada, se les exigía la obligación de conocer el catalán para poder ejercer en las islas o en Cataluña.

Entonces, ¿Cómo se da la posibilidad al ciudadano de ejercer el derecho de dirigirse al fiscal o al juez en catalán si el fiscal o juez lo desconocen y necesitan de un intermediario o mediador? Es lo mismo que nos pasa a nosotros en el País Vasco y lo mismo que pasara en Galicia y en todas aquellas comunidades autónomas que tienen reconocida una lengua en el mismo rango de oficialidad que el castellano. Por lo tanto, tenemos la obligación de promover y articular los mecanismos necesarios para que esto, además de un derecho, sea también un deber de forma progresiva. Es la forma de ver y de discrepar en determinadas cuestiones desde distintas opciones y perspectivas y, por ello, es bueno

discutir y debatir todas estas cuestiones sin necesidad de entrar en confrontaciones innecesarias. En mi modesta opinión, es un derecho y tiene que ser también un deber sobre todo en determinados ámbitos.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Senat*, Comissió General de Comunitats Autònomes, sessió de 13 de febrer de 2007, núm. 419, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 438.

2. Ple

a) Intervenció del senador Jorquera Caselas del Bloque Nacionalista Galego:

«En las reformas de los distintos estatutos, el Bloque Nacionalista Galego siempre ha mantenido una posición de principio: el respeto a las propuestas emanadas de los respectivos parlamentos autonómicos. Solo hemos hecho dos excepciones a este principio que rigen el comportamiento del BNG. En el caso del Estatuto valenciano, actuamos como transmisores de las posiciones y opiniones de los que no tenían voz en esta Cámara: el Bloc Nacionalista Valencià. Respecto al Estatuto de Andalucía, cabe decir que no presentamos enmiendas y que manifestamos, tanto en el Congreso como en el Senado, nuestro respeto a la propuesta de reforma emanada del parlamento andaluz, pero, como posición final, optamos por abstenernos porque teníamos razones fundadas para pensar que se pretendía convertir el Estatuto andaluz en un marco del cual no podía moverse el futuro Estatuto gallego; en cualquier caso, al entenderse desde nuestro reconocimiento positivo y de avance que para el pueblo andaluz tiene el Estatuto de Andalucía. Esta es la posición que rige, por lo tanto, la postura del Bloque Nacionalista Galego con respecto a las propuestas de reforma estatutaria.

Quiero indicar nuestra simpatía respecto de las enmiendas presentadas por Izquierda Unida y por el Grupo Parlamentario Entesa Catalana de Progrés, en particular la relativa al idioma. Para el Bloque Nacionalista Galego, el idioma no es una cuestión simplemente individual, sino social; un idioma es una construcción social y desempeña una función social. En comunidades donde el idioma propio está sometido aun proceso de minorización, la apuesta decidida por políticas de discriminación positiva —y no me gusta este término— respecto a ese idioma propio es la mejor manera de asegurar que cumpla plenamente su función como lengua vehicular en la relación social. Pero es que además los enmendantes ni siquiera proponen políticas de discriminación positiva, solo plantean la igualdad jurídica plena entre el catalana y el castellano.

En definitiva, en las Islas Baleares pretenden ofrecer al catalán la misma protección jurídica que recoge la Constitución con respecto al castellano, estableciendo el deber de conocerlo.

Desde nuestro punto de vista, el reconocimiento de todo derecho va siempre acompañado del establecimiento de deberes, y esto también tiene que ver con los derechos individuales; en este caso, con el derecho de opción lingüística. ¿Cómo se asegura el derecho de un ciudadano a ser atendido en su idioma en la Administración, en el aparato judicial, en una notaría o en un registro de la propiedad si no se establece el deber de conocimiento del catalán?

Por lo tanto, compartimos plenamente esta enmienda, así como aquellas que pretenden ampliar el catálogo de derechos del pueblo balear y reforzar el marco competencial propio. Pero señorías, nosotros somos una fuerza política gallega y no os corresponde valorar cómo hay que proteger e impulsar el catalán en Baleares y reforzar el marco competencial. Por eso, aunque simpatizamos con estas enmiendas, anuncio nuestra abstención y, por respeto a las propuestas emanadas del Parlamento balear y al alto consenso alcanzado, anuncio el voto favorable de nuestra formación política a la propuesta de Estatuto.»

b) Intervenció dels senador Casas i Bedós del Grup Parlamentari Català en el Senat de Convergència i Unió:

«No tenía intención de volver a intervenir —de hecho, en mi primera intervención ya había anunciado mi voto favorable a la enmienda presentada por el Grupo Parlamentario Entesa Catalana de Progrés—, pero la intervención realizada en defensa de la enmienda ha motivado el cambio de mi voto y esta segunda intervención. Anuncio que vamos a abstenernos, y les voy a explicar el porqué.

El texto que viene del Parlamento balear define el catalán como lengua oficial, y en la enmienda que presenta el grupo parlamentario Entesa Catalana de Progrés —concretamente Esquerra Republicana, porque no toda la Entesa va a votar a favor de la enmienda— aparece la misma reacción que en el Estatuto de Catalunya. A mi juicio las consecuencias jurídicas son las mismas porque el hecho de ser lengua oficial ya comporta el deber y la obligación de conocerla —no sólo el deber sino también la obligación—, pero de la intervención del Sr. Bonet se desprende cierta desconfianza por cómo gestiona la cuestión lingüística el Gobierno balear. Cuando ha hablado de Eurovisión, de Serrat y de Franco, que no tiene nada que ver con este debate, he notado cierta desconfianza ante la gestión llevada a cabo en materia lingüística por el Gobierno balear antes y ahora, con el anterior Gobierno y con el actual. El hecho es que tiene una muy buena ley de normalización lingüística. Han dicho desde esta tribuna representantes balears que la lengua que habrá que proteger era el catalán, y es verdad porque el catalán—exactamente igual que en Catalunya —por cuestiones de las antenas parabólicas, de Internet, de la oferta audiovisual que hay en otras muchas lenguas—, hay que protegerlo y hay

que esforzarse más para que sobre todo la gente joven conozca bien la lengua y el idioma catalán.

Esta es una realidad a la que nos lleva el mundo moderno y para esto los Gobiernos —el Balear y el Catalán— cuentan con una serie de normativas para defender su lengua; el balear las tiene y colabora en el Instituto Ramón Llull y en muchas otras cosas. Hay que confiar más —vista la intervención del Sr. Bonet— en las ganas demostradas y en la política decidida del Gobierno balear para proteger la lengua catalana. Insisto en que de la intervención del Sr. Bonet se desprende una desconfianza hacia el Gobierno y no voy a seguir este discurso que, en cierta manera, me parece que hace poca pedagogía y que enfrenta a unos con otros. Por ello quiero dar más confianza a lo que veo en el Parlamento balear que al discurso del Sr. Bonet, porque entiendo que el Gobierno balear está haciendo un buen trabajo. Hoy estamos en democracia, Sr. Bonet, con una Constitución y un estatuto de autonomía, aquí y en Baleares, y compararlo con los tiempos de Serrat y la Eurovisión en un debate serio de un estatuto me parece, si me lo permite, una barbaridad. Porque hoy hay unos derechos que los ciudadanos tienen y que antes no tenían, hay unos lugares que amparan los derechos de los ciudadanos —los derechos que les reconocen la Constitución y los estatutos— y que, a su juicio —yo también lo creo en algunas partes—, pueda haber una ofensiva o un ambiente que haga difícil el mantenimiento de la lengua catalana —que es verdad— se resuelve intentando hacer un discurso político constructivo de sumar voluntades. Y en este caso, cuando se hacen estas comparaciones en relación con el Gobierno balear, se está cometiendo una injusticia, porque ha sido un Gobierno que se ha mostrado beligerante en la defensa del catalán con una, insisto, muy buena ley de normalización lingüística, y que tradicionalmente en estos temas ha mantenido una relación muy buena con el Gobierno de la Generalitat.»

Les dues intervencions estan publicades en el *Diari de Sessions del Senat*, sessió feta el 21 de febrer de 2007, VIII legislatura, núm. 111, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 471 i 472.

III

Posició del president i de la vicepresidenta del Govern de les Illes Balears i del grup parlamentari Popular.

A) Congrés

1. Debat de totalitat al Ple del Congrés dels Diputats

a) Intervenció del president Jaume Matas Palou:

«Y en tercer lugar, la aprobación, con la suma de Unión Mallorquina, por el 90 por ciento de los votos del Parlament, que hubiera sido del cien por cien si hubiéramos accedido a que, en contra de la tradición liberal de Baleares, hubiera sido declarado obligatorio el conocimiento del catalán.

[...]

En referencia a Esquerra Republicana de Catalunya, tengo que decir que los ciudadanos de Balares no somos Catalunya, no somos catalanes, tenemos personalidad propia, tenemos identidad propia y pedimos y exigimos respeto. (Aplausos. Una señora diputada. ¡Muy bien!) Actitudes como ésta son las que perjudican gravemente el esfuerzo que muchos hacemos en Baleares para tener realmente una relación y una cooperación fraternal con Catalunya. Prefiero la relación fraternal a la que hace referencia el señor Xuclà y una relación cooperación entre dos comunidades autónomas. Ahora bien, señor Xuclà, Catalunya no tiene nada que no tenga Baleares, ninguna razón histórica ni política ni social ni económica para discriminar a Balares. (Aplausos) Y con todo el respeto que ustedes se merecen, la lengua nunca ha sido un tema de confrontación en Baleares. No estoy dispuesto a permitir que sea un tema de confrontación ni un tema de imposición. Tenemos una realidad bilingüe que nos caracteriza y estamos convencidos de la defensa de esa realidad, pero desde el respecto le digo que la lengua no es suya. Nuestra lengua es tan nuestra como la suya. No nos dé lecciones y respete a los ciudadanos y parlamentarios de Baleares, que han defendido las modalidades lingüísticas del catalán sin cuestionar la unidad de la lengua, el mallorquín, el menorquín, el ibicenco y el formenterense como parte de nuestro patrimonio cultural.»

b) Intervenció de la diputada Salom Coll:

«Señorías, no formamos parte, ni queremos, de países imaginarios que nunca han existido y que fruto de ambiciones expansionistas tratan de imponernos una ideología y una cultura que no es la nuestra. Somos gente que queremos vivir libres y en paz, junto al resto de los españoles, en un trato de tú a tú y, como dice la filosofía popular en mi tierra cadascú a ca seva. Si alguien quiere aprovechar el trámite parlamentario para dar rienda suelta a unos delirios identitarios que han conducido a otras reformas a monumentales fracasos, que no cuenten con nosotros, que no trate de repetir con el Estatuto de Baleares ridículos esperpentos que se han observado en otras reformas. Esta reforma se ha elaborado desde la lealtad a España, desde la conciencia de que la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares forman parte de un proyecto común que es España y que, por tanto, debe tener en cuenta a los demás territorios y debe tener pleno respeto a los demás territorios que con ellos comparten el mismo proyecto. Así, esta propuesta ha recorrido ya un camino basado en la lealtad institucional y en la solidaridad con otras comunidades; una solidaridad y connivencia que a todos nos incumbe.

[...]

Algo parecido ocurre con la cuestión de la lengua. Sabemos que algunos pretenden hacer de la lengua un instrumento de imposición de determinadas opciones culturales —en ocasiones somos víctimas de ello—, pero para nosotros la lengua es un instrumento de comunicación en libertad de los ciudadanos, y como tal hemos abordado este asunto. Somos una comunidad bilingüe por nuestra tradición y pasado singular; hablamos el catalán propio de las Islas Baleares con muestras modalidades —el mallorquín, el menorquín, el ibicenco y el formenterense—, pero somos mucho más; por nuestra historia y por nuestro presente aceptamos con naturalidad una realidad plurilingüe vivida con normalidad sin exclusiones. No hemos convertido la lengua en un pretexto de discriminación o, lo que es peor, coacción identitaria; en nuestras islas conviven amplias franjas de la población —el inglés, el alemán, el francés, el italiano, el catalán, el catalán propio de las islas y el castellano—, para nosotros eso es parte de una riqueza a la que no estamos dispuestos a renunciar.

La Constitución sólo reconoce el deber de conocer el castellano y prohíbe toda discriminación por razones lingüísticas. Por eso, el artículo 4º del proyecto de reforma subraya que nadie podrá ser discriminado por razón del idioma. Ante el desafío que supone un modelo de un mundo global y cambiante, algunos han optado por guetos culturales, modelos cerrados y excluyentes que separan entre lo propio y lo ajeno. Nosotros nunca renunciaremos a nuestro patrimonio cultural y lingüístico, pero tenemos plena conciencia de nuestra inserción en otras realidades más amplias, que son España, el Mediterráneo y Europa. Quizá por nuestro carácter isleño, por estar rodeados de mar, preferimos lo que comunica, lo que une, lo que pone en común, antes que lo que separa, diferencia y divide.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Congrés dels Diputats*, sessió plenària núm. 181, de 12 de setembre de 2006, núm. 197, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 47, 52, 54 i 82.

2. Comissió Constitucional

Intervenció de la diputada del Grup Popular Sáenz de Santamaría Antón.

«Se ha hablado mucho de la lengua. Creo sencillamente que este Estatuto practica un bilingüismo equilibrado y bien entendido. Señor Xuclà, si así lo quiere podemos volver a discutir sobre si el deber de conocer una lengua autonómica cabe o no dentro de la Constitución. A mi juicio, no cabe. El artículo 3 es muy claro, los debates de los constituyentes en esta Cámara lo son —y ahí está el Diario de Sesiones—, y cuando hay una interpretación auténtica, in claris non fit interpretatio, no cabe otra cosa que in-

terpretar, y lo ha dicho el propio Tribunal Constitucional. Pero al margen de eso, y como partido, entendemos que lo importante es la libertad individual, y en ese Estatuto la libertad para hablar la lengua que deseen los balears está perfectamente garantizada y por encima de esta libertad creo que no debe haber nada, ni imposiciones ni deberes ni consecuentes obligaciones, sino la libertad individual de cada uno de para practicar la lengua como lo desee. Aquí se ha hablado de normalidad. Creo que no hay otra normalidad mayor que aquello que la Constitución considera normal. No sé a qué parámetros se atiene con esa normalidad, pero del mismo modo que los ciudadanos eligen libremente, desde una norma no se puede poner cortapisas ni imposiciones a esa libertad. Esa es mi manera de entender la lengua y creo que es la manera en la que lo entendieron los constituyentes en 1978.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Congrés dels Diputats*, Comissió Constitucional, sessió núm. 27, de 13 de desembre de 2006, núm. 726, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 218.

B) Senat

1. Comissió General de Comunitats Autònomes

a) Intervenció de la vicepresidenta i consellera de Relacions Institucionals del Govern de les Illes Balears:

«En esta carta de presentación hablamos también de lengua, pero la dejamos como un derecho. Se reconocen dos lenguas oficiales: el castellano y el catalá propi de les Illes Balears, de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera, y el derecho a conocerlas ya que todo el mundo pueda utilizarlas indistintamente. Un ejemplo es mi intervención bilingüe. Hubo un intento, para nosotros inaceptable, de imponer el deber de la lengua catalana, pero entendíamos que no debía hacerse, aunque quizá sea un pueblo de los que más habla en su lengua, de los que más utiliza la lengua catalana de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera, pero siempre debe actuarse sin imposiciones. Incorporamos en esta reforma las modalidades insulares, que tienen que ser especialmente protegidas y fomentadas. Es un paso adelante. Nadie discute en el texto la unidad de la lengua y el derecho a poderlas conocer, es decir el bilingüismo, pero damos un paso más en lo que serían nuestras modalidades insulares.»

b) Intervenció del senador Gutiérrez González:

«Con respecto a la lengua no me voy a detener. El senador Seguí y el senador Bellón han admitido, y coincido plenamente, en que no hay conflicto en las Islas Baleares. La comunidad autónoma de las Islas Baleares es absolutamente bilingüe. Hay una convivencia pacífica, pero hay dos o tres razones, que apunto: hay un acuerdo fundamental de

los grupos mayoritarios, diría unánimemente, en la Islas Baleares desde 1983 sobre el tratamiento de la lengua, interpretando lo que dispone la propia Constitución. No queremos, no podemos ni sentimos ningún motivo para romper este acuerdo porque de hacerlo tendría que ser con el mismo grado de consenso de aquel acuerdo del año 1983. Además, si la lengua es, como se ha dicho en el Congreso de los Diputados, un instrumento de comunicación y libertad, la libertad nos va a exigir la posibilidad de elección para que cualquiera pueda dirigirse en una y otra lengua, y eso es lo que tiene que garantizar la administración, la libertad de utilización de la lengua porque si la administración no lo hace o lo impone el fracaso será inmediato.

Desde el punto de vista jurídico, como ha apuntado el senador Seguí, este grupo entiende que no tiene cabida hoy por hoy en la Constitución. Evidentemente, podemos interpretarla desde sus 169 artículos leídos literalmente, pero tenemos que ver cómo se hizo la Constitución, cómo se discutió, cuál es el Diario de Sesiones de la Constitución, y allí podremos ver una y otra vez, sobre todo los estudiosos del Derecho Constitucional, que la idea era plasmar lo que podría suponer el derecho y el deber de los españoles en todo el territorio español y el derecho y el conocimiento de las lenguas en las diferentes comunidades históricas o regiones. Precisamente, no porque tengamos que interpretar el deber o el derecho en función de los artículos de la Constitución que hablan de la lengua sino porque la referencia explícita siempre va en conexión con el artículo 14 de la Constitución, y la igualdad es lo que no se puede romper.

Si no se puede romper la igualdad, ustedes no pueden reclamar por medio de las enmiendas 62 y 63 —y nosotros no somos partidarios de que lo hagan— que jueces y fiscales que pertenecen a cuerpos nacionales tengan que acreditar el conocimiento de la lengua catalana, porque entonces no tendrán igualdad a la hora de servir en juzgados o tribunales del ámbito catalán. Podrá ser un mérito —también lo es en Baleares— pero no una acreditación, porque todo el que lo acredita es porque tiene el conocimiento. Podríamos rozar con lo que puede significar la lengua. No voy a extenderme más; este es otro nivel de discusión.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Senat*, Comissió General de Comunitats Autònomes, sessió de 13 de febrer de 2007, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 416, 435 i 436.

2. Ple

a) Intervenció del senador Seguí Díaz:

«Se evita aquí la mención a la obligatoriedad del catalán en cumplimiento del texto constitucional y en la convicción de que la nuestra es una comunidad abierta, con gran

implantación del idioma propio, donde la cuestión lingüística no es un problema y donde debe actuarse sin innecesarias de imposiciones.»

b) Intervenció del senador Gutiérrez González:

«En cuanto al tema de la lengua, quiero ser preciso y, si puedo, exquisito en el trato. Yo quiero partir de la situación actual de Baleares —algo que ya ha dicho el senador Seguí— y de tres razones por las cuales no vamos a emitir esas enmiendas, que podemos concluir que se refieren a la necesidad de introducir el derecho y el deber del conocimiento de la lengua. Ese es, básicamente, el contenido de la enmienda tanto de Izquierda Unida como de la Entesa. Pues bien, la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares es bilingüe; tiene una convivencia pacífica en materia de idiomas y de lenguas; tiene sus peculiaridades propias y no hay ningún conflicto entre los ciudadanos en una lengua o en otra —algo ha dicho también el portavoz socialista—. Este es el planteamiento general.

A mi modo de ver, tres son las razones por las cuales se pueden rechazar esas enmiendas. Primero, el conseguir este estatus de normalidad, plasmado en la norma jurídica, se hace sobre la base de un importante acuerdo de la mayoría, por no decir casi la unanimidad de las fuerzas políticas en el año 1983 después desarrollado a través de la Ley de Política Lingüística, etcétera. Pero ese importante acuerdo de 1983 el que fundamenta mantener este importante acuerdo en el año 2007. Por lo tanto, no queremos, no podemos y además, no sentimos la necesidad de romper ese acuerdo.

En segundo lugar, hablamos de un problema conceptual. Las dos lenguas y sus peculiaridades jurídicas —ustedes en alguna enmienda decían que en las enseñanzas del catalán se debía prescindir de las peculiaridades lingüísticas— para nosotros supone, como se ha dicho en el Congreso de los Diputados, una riqueza cultural que tenemos que proteger, que tenemos que salvaguardar y que tenemos que potenciar, sobre todo de cara a las futuras generaciones. Y lo tenemos que hacer en el ámbito de la libertad, porque la lengua es un instrumento de comunicación en libertad, con la libertad fundamental de elección de uso de la lengua; y por encima de la libertad, nada: ni imposiciones ni obligaciones ni cualquier otra circunstancia. (Aplausos en los escaños del Grupo Parlamentario Popular.) Y la Administración tiene la obligación de garantizar esa libertad en el uso de la lengua, y si no la garantizan iremos estrepitosamente al fracaso de forma absolutamente inmediata.

En tercer lugar, hay que decir que desde mi punto de vista el marco normativo no admite lo que se pretende. Creemos pura y simplemente que es inconstitucional. Habrá un momento en el cual el Tribunal Constitucional habrá de pronunciarse a este respecto. Nosotros así lo creemos, porque es fácil la lectura literal del texto constitucional, pero al

texto constitucional -yo se lo decía en comisión- hay que acudir desde la perspectiva del debate constitucional de 1977 y 1978 en nuestro país, en la transición. Hay que acudir al Diario de Sesiones. Hay que saber lo que se estaba diciendo en ese momento para interpretarlo y al hilo de lo que se decía en ese momento, que era el espíritu constitucional, abí están las sentencias del Tribunal Constitucional. Este compendio impide —como se ha dicho en el Congreso de los Diputados— admitir el derecho y el deber en ambas lenguas, sino el derecho al uso del catalán, el gallego, el euskera o el valenciano. Por lo tanto desde el punto de vista de la inconstitucionalidad, nosotros tampoco vamos a admitir lo que puede suponer la enmienda en relación con el deber.»

c) Intervenció del senador del Grup Popular Seguí Díaz.

«No se incorpora el deber de conocer el catalán propio de las islas, porque así se cumple estrictamente los dictados constitucionales —artículo 3 de la Carta Magna— y porque formamos una sociedad tolerante que registra una muy notable implantación del catalán propio, que no ha hecho de la lengua un problema. Una sociedad tolerante que, por cierto, aboga claramente por el bilingüismo como útil e histórica forma de convivencia.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Senat*, núm. 111, VIII legislatura, sessió del Ple de 21 de febrer de 2007, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 455, 464, 468 i 469.

IV

Posició del grup parlamentari Socialista.

A) Congrés

1. Comissió Constitucional

a) Intervenció del diputat Jáuregui Antondo:

«Y quiero expresar a don Agustí Cerdà mi criterio de que no es razonable esa pretensión de trasladar a todos los estatutos de las comunidades en las que se habla catalán la misma configuración literal de los aspectos del catalán que se ha hecho en el Estatuto de Catalunya; no hay por qué. Yo tengo una interpretación un poco más flexible que la que tiene la señora Sáenz de Santamaría respecto al deber del conocimiento del catalán que se estableció en el Estatuto de Catalunya, porque creo que, aunque el constituyente no estableció en la constitución ese deber, sí estableció la cooficialidad de las lenguas, y 25 años después, en una comunidad bilingüe, como la catalana o como la de las Islas Baleares, a mí no me parece mal que el legislador le digo inclusive al Constitucional, des-

de una perspectiva flexible y dinámica del propio texto constitucional, que en su opinión —lo dijeron los catalanes y lo dijimos aquí— es razonable la exigencia del conocimiento. A mí no me parece mal, pero por la misma razón también le digo, señor Cerdà, que no hay por qué imponer desde aquí, mediante un enmienda que ustedes pretenden, lo que los balears han decidido organizar, digamos, con su consenso interno. Respetemos ese consenso. Allí lo han declarado idioma oficial y lo han incorporado de una determinada manera a los modelos educativos. No han hablado de deber, pero no importa. Como sabemos muy bien, estas cuestiones lingüísticas no dependen tanto de las leyes como de lo que es la realidad social o la realidad lingüística y seguramente en Baleares el bilingüismo es, afortunadamente, una realidad cada vez más evidente. Por tanto, primera idea importante, un tratamiento consensuado de lo simbólico identitario, teniendo en cuenta que aquí también jugaba el factor de las islas de una manera particular.»

b) Intervenció del diputat Antich Oliver:

«Vale la pena destacar también que la reforma mantiene la unidad de la lengua catalana, cosa que no pasa en otros territorios, y la obligación de los poderes públicos de protegerla y normalizarla, así como la protección de las modalidades propias existentes en las Islas Baleares. Tema, el de las modalidades, que no obtuvo el consenso en Baleares y que, en cambio, se ha logrado aquí con una redacción que no deja dudas con relación a la unidad de la lengua y que ampara la amplia riqueza de modalidades existentes en cada isla. Para nuestro grupo es muy importante mantener el consenso en materia lingüística, puesto que la confrontación, y sobre todo la confrontación entre los dos grupos mayoritarios, siempre acaba perjudicando a la lengua más débil, en este caso a la lengua propia, a la lengua catalana; mantener el consenso que conseguimos en el año 1986 con la Ley de Normalización Lingüística, que es una ley muy completa y que define los derechos lingüísticos de forma muy clara y muy importante, y que sin duda es un instrumento que, si se aplica, es muy válido para normalizar la lengua en nuestra comunidad autónoma.»

Publicades en el *Diari de Sessions del Congrés dels Diputats*, Comissió Constitucional, sessió núm. 27, de 13 de desembre de 2006, núm. 726, VII legislatura, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 223, 224 i 225.

B) Senat

1. Comissió General de Comunitats Autònomes

Intervenció del senador Bellón Martínez:

«La unidad de la lengua está perfectamente recogida en el texto actual, así como el compromiso y la obligación por parte de los poderes públicos, de las instituciones y de los ám-

bitos civiles para su protección y normalización, como no podía ser de otra manera, al ser la lengua catalana la más débil. Creemos que con una salida exitosa se han recogido en el texto las diversas modalidades del catalán en las islas.

Señorías, en la Comunidad balear no hay ningún problema social a causa de la utilización de una u otra lengua, más allá de los conflictos endogámicos provocados por algunas formaciones. En Baleares o existe un casus belli lingüístico. Es otra realidad distinta de la de otras comunidades y a ella nos adaptamos.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Senat*, Comissió General de Comunitats Autònomes, sessió de 13 de febrer de 2007, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 433 i 434.

2. Ple

Intervenció del senador Bellón Martínez:

«En Baleares, señorías, el tema lingüístico no es motivo de confrontación social, no hay ningún casus belli por la lengua. La unidad de la misma está perfectamente recogida en el texto, se ha dado una salida exitosa a las modalidades y el nivel de compromiso del Gobierno, de las instituciones y de la sociedad en general para proteger a la lengua más débil —en este caso, la catalana—, es explícito. Además, disponemos de un instrumento normativo, como es la Ley de Normalización Lingüística, de 1986, cuya correcta aplicación garantiza su salvaguarda.»

Publicada en el *Diari de Sessions del Senat*, Ple de 21 de febrer de 2007, i en el llibre *Reforma del Estatuto...*, *op. cit.*, pàg. 457.

Resumen

La reforma del Estatuto de autonomía de las Islas Baleares de 2007 y la lengua catalana

Bartomeu Colom Pastor

En este trabajo se analiza la regulación de la lengua catalana en la reforma del Estatuto de autonomía de las Islas Baleares de 2007 poniendo especial énfasis en las posiciones de los principales protagonistas de la reforma (grupos parlamentarios, Comisión Asesora para la Reforma del Estatuto y sus miembros, entidades, especialistas y algunos medios de comunicación). Por eso, hemos estudiado los antecedentes, el con-

texto político en el cual tiene lugar la reforma, las cuestiones que se propusieron para reformar, los trabajos parlamentarios, el resultado de la reforma, así como su valoración. Nos hemos centrado en los trabajos parlamentarios más que sobre el resultado final, que no varía sustancialmente de lo que ya regulaba el Estatuto después de la reforma de 1999.

Palabras clave: régimen jurídico del catalán; normalización; Estatuto de autonomía; deber de conocimiento; Islas Baleares.

Abstract

The 2007 Reform of the Statute of Autonomy of the Balearic Islands and the Catalan Language

Bartomeu Colom Pastor

This paper analyzes the regulation of Catalan in the 2007 Reform of the Statute of Autonomy of the Balearic Islands, with special attention being paid to the positions of the key players in the reform (parliamentary groups, the Advisory Commission for a Reform of the Statute and its members, organizations, specialists and some media). For this reason, we studied the background, the political context in

which the reform took place, the issues proposed for reform, parliamentary deliberations, and the result of the reform, as well as an assessment of the reform. We have focused on the work of the Parliament more than on the final result, which does not vary substantially from the situation regulated under the Statute after the reform of 1999.

Key words: legal framework for Catalan; normalization; Statute of Autonomy; the duty to know; Balearic Islands.